

Naziv: Akcija za ljudska prava – Human Rights Action (HRA)

Adresa: Bul. Svetog Petra Cetinjskog br. 130/VII, Podgorica, Crna Gora

Tel: +382 20 232 348/ 232 358

Email: hra@t-com.me

Web sajt: www.hraction.org

IZVJEŠTAJ O RADU U 2020. GODINI

Akcija za ljudska prava (HRA) je u 2020. godini djelovala u okviru sljedećih oblasti:

1. Jačanje garancija nezavisnosti i odgovornosti sudstva
2. Pravda za žrtve ratnih zločina
3. Zaštita prava osoba sa mentalnim oboljenjima
4. Sloboda izražavanja
5. Suzbijanje zlostavljanja
6. Sloboda javnog okupljanja
7. Crna Gora i Evropski sud za ljudska prava
8. Prava LGBT osoba
9. Prava Roma i Egipćana
10. Pružali smo besplatnu pravnu pomoć i mimo ovih oblasti.

HRA je i 2020. godine nastavila sa uticajnim zagovaranjem zaštite ljudskih prava i vladavine prava. Tokom godine je objavljeno 120 saopštenja u odnosu na aktuelne teme iz gore navedenih oblasti, dakle, u prosjeku je objavljeno jedno saopštenje svakog trećeg dana. Svako saopštenje su prenijela najmanje tri medija u Crnoj Gori i gotovo svako saopštenje je i prevedeno na engleski jezik.

Dodatno su predstavnici HRA dali 41 izjavu medijima, odgovarajući na pitanja novinara, i gostovali su u dvije televizijske emisije "Reflektor" i "Načisto".

U februaru, u okviru inicijative premijera Crne Gore pod nazivom "Savez za Evropu", predstavnici HRA su se sastali sa tadašnjim predsjednikom Vlade Duškom Markovićem, potpredsjednikom Vlade za politički sistem, unutrašnju i vanjsku politiku Zoranom Pažinom, ministarkom javne uprave Suzanom Pribilović i glavnim pregovaračem sa EU Aleksandrom Drljevićem. Na sastanku se razgovaralo o aktuelnim temama u kontekstu evropskih integracija, i ponovljena je spremnost HRA da doprinese rješavanju problema u pogledu poštovanja ljudskih prava.¹ HRA je poslije sastanka Vladi dostavila i detaljnije obrazložene predloge.

¹ Detaljnije u saopštenju "Odgovornost za rješavanje problema je na Vladi - HRA spremna da pomogne", 26.2.2020, dostupno na: <http://www.hraction.org/2020/02/26/odgovornost-za-rjesavanje-problema-je-na-vladi-hra-spremna-da-pomogne/>

U vezi epidemije korona virusa HRA je sproveda više aktivnosti (detaljnije na samom kraju izvještaja u poglavlju 11 - Neplanirane aktivnosti u vezi epidemije virusa korona).

1. JAČANJE GARANCIJA NEZAVISNOSTI I ODGOVORNOSTI SUDSTVA

HRA se od osnivanja zalaže za obezbjeđivanje garancija nezavisnosti i nepristrasnosti sudstva i državnog tužilaštva i jačanje njihove odgovornosti, imajući u vidu da je za djelotvornu zaštitu ljudskih prava neophodno da sudstvo i državno tužilaštvo postupaju nezavisno i nepristrasno.

HRA je u 2020. godini nastavila da prati sjednice Sudskog i Tužilačkog savjeta, i da njeni predstavnici prisustvuju sjednicama na kojima se intervjuišu sudije i tužioci i kandidati za predsjednike sudova i rukovodioce državnih tužilaštva. Višestruki apeli koje je HRA uputila Sudskom savjetu u 2019. godini u vezi sa nezakonitim sprovođenjem intervju sa kandidatima urodili su plodom, pa je tako Sudski savjet konačno u februaru 2020. godine intervju sproveo u skladu sa Zakonom o Sudskom savjetu i sudijama, Poslovníkom Sudskog savjeta i Smjernicama o obavljanju intervju.² S druge strane Sudski savjet je, i pored naših napora, u 2020. godini nastavio da postupa suprotno Zakonu o Sudskom savjetu i sudijama u vezi sa odabirom kandidata za predsjednike sudova koji su prethodno bili birani na tu funkciju više od dva puta, koliko je zakonom dozvoljeno.³ Podsjećamo da je Sudski savjet u 2019. godini nezakonito sproveo izbor čak šest predsjednika osnovnih sudova i predsjednice Vrhovnog suda, koji su dva ili više puta obavljali dužnost predsjednika istih sudova.

Među navedenim predsjednicima osnovnih sudova našao se i predsjednik Osnovnog suda u Kotoru, koji je po osmi put izabran na funkciju predsjednika ovog suda. Protivkandidat, sudija Predrag Krstonijević, uložio je tužbu na ovu odluku pa je tako Upravni sud Crne Gore, u novembru ove godine, usvojio njegovu tužbu i poništio odluku Sudskog savjeta na osnovu koje je Vučković bio izabran za predsjednika suda. HRA je pozdravila ovakvu odluku i ukazala da Sudski savjet treba da ispravi grešku i da za predsjednika suda u Kotoru izabere sudiju Krstonijevića, koji ispunjava zakonske uslove.⁴ Međutim, Sudski savjet je u ponovljenom postupku posle presude Upravnog suda, ponovo odlučio da na funkciju predsjednika Osnovnog suda u Kotoru izabere Branka Vučkovića. HRA izvršna direktorica je ovom prilikom kazala da je "odavno jasno da Sudski savjet ne čine ljudi spremni za neophodne reforme u sudstvu. Njihov cilj je bio da zadrže *status quo* i obezbijede privilegije za njih i njima bliske osobe. Skupština bi trebalo da ih smijeni, a nadležni istražni organi da temeljno ispituju sve navode o zloupotrebama službenog položaja članova savjeta."⁵

Dodatno, HRA saradnica Katarina Bošković učestovala je 2. juna u emisiji "Reflektor"⁶ u kojoj je predstavila HRA stavove o načinu izbora sudija u Crnoj Gori, kao i radu Sudskog savjeta uopšte. U emisiji su gostovale i predsjednica Sudskog savjeta, prof. dr Vesna Simović Zvicer i članica tog tijela, Ana Perović Vojinović, kao i Ivan Vukićević, učesnik konkursa za izbor sudija koji je dva puta tužio Sudski savjet (detaljnije u nastavku).

U februaru 2020. godine, HRA je zajedno sa Centrom za građanske slobode, Evropskom asocijacijom za pravo i finansije, Institutom alternativa, Institutom za vladavinu prava i Mrežom za afirmaciju nevladinog sektora, uputila otvoreno pismo sudijama Ustavnog suda povodom izbora sudije Desanke Lopičić za "predsjedavajuću sudiju". U

² Detaljnije u saopštenju "Izvještaj HRA sa današnje sjednice Sudskog savjeta", 7.2.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/02/07/izvjestaj-hra-sa-danasnje-sjednice-sudskog-savjeta/>

³ Ibid.

⁴ Detaljnije u saopštenju "HRA pozdravlja poništaj odluke Sudskog savjeta o izboru Vučkovića osmi put na funkciju predsjednika Osnovnog suda u Kotoru", 3.11.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/11/03/hra-pozdravlja-ponistaj-odluke-sudskog-savjeta-o-izboru-vuckovica-osmi-put-na-funkciju-predsjednika-osnovnog-suda-u-kotoru/>

⁵ Detaljnije u saopštenju "Sudski savjet opet izabrao Vučkovića na 8. mandat uprkos zakonskom ograničenju", 24.11.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/11/24/sudski-savjet-opet-izabrao-vuckovica-na-8-mandat-uprkos-zakonskom-ogranicenju/>

⁶ Cjelokupan snimak emisije je dostupan na: <https://www.youtube.com/watch?v=HwiwinsA2wQ>

pismu je istaknuto da je izbor protivan Ustavu Crne Gore i Zakonu o Ustavnom sudu CG i apelovano je da se sporna odluka stavi van snage.⁷ Do kraja 2020. godine nijesmo dobili odgovor na ovo pismo.

Zatim smo, u oktobru, zajedno sa gore navedenim organizacijama izrazili protest zbog toga što Ustavni sud već više od osam mjeseci ne pokreće postupak izbora njegovog predsjednika u skladu s Ustavom i zakonom, nadovezujući se na pismo koje smo uputili u februaru. Pozvali smo državno tužilaštvo da ocijeni da li se u radnjama četvoro sudija Ustavnog suda stiču obilježja nekog od krivičnih djela za koja se goni po službenoj dužnosti.⁸

Konačno je, nakon apela nevladinih organizacija, Ustavni sud u novembru donio odluku da, nakon više od devet mjeseci, donese odluku o zakazivanju izbora za predsjednika Ustavnog suda i da se ovlasti najstariji sudija, Hamdija Šarkinović, da sprovede pripreme aktivnosti za izbor predsjednika.⁹ Zatim je Ustavni sud odmah u decembru ukinuo svoju prethodnu odluku o izboru sudije Desanke Lopičić na funkciju "predsjedavajućeg sudije". Tim povodom smo, zajedno sa gore navedenim organizacijama, istakli da smatramo da sudije Desanka Lopičić, Hamdija Šarkinović, Dragoljub Drašković i Mevlida Muratović, koji su u januaru izglasali neustavnu odluku i 10 mjeseci istrajavali na njoj, treba da podnesu ostavke i da više ne treba da obavljaju ni jednu javnu funkciju. Takođe smo mišljenja da je neprimjereno da oni nakon 10 mjeseci neustavnog djelovanja i dalje budu u mogućnosti da odlučuju je li nešto u skladu s Ustavom i zakonom ili ne.¹⁰ Ustavni sud je na sjednici održanoj 28.decembra 2020.godine, za predsjednika suda izabrao sudiju Budimira Šćepanovića.¹¹

Godišnji izvještaj američke organizacije Freedom House (FH) za 2019. godinu - *Nations in Transit 2020* - pokazao je da je stanje u crnogorskom pravosuđu doprinijelo svrstavanju države u kategoriju hibridnih režima u kojima se vlast zasniva na autoritarizmu kao posljedici nedovoljne demokratske promjene. HRA je podsjetila da je povjerenje u sudstvo do kraja 2019. godine opalo s razlogom - negativnoj ocjeni je posebno doprinio nedostatak nezavisnosti i nepristrasnosti Sudskog savjeta, nezakonitosti prilikom izbora sudija i predsjednika sudova i neustavan izbor predsjednice Vrhovnog suda, kao i činjenica da su mandati i članova Sudskog savjeta i vrhovnog državnog tužioca istekli, a da i dalje nijesu popunjeni novim ljudima koji bi ulivali povjerenje.¹²

Sudski savjet je u maju obavijestio učesnike konkursa za izbor sudija osnovnih sudova da su prilikom ocjene pisanih testova (izrade presuda iz krivične i građanske materije) utvrđene nepravilnosti, odnosno da su neki kandidati kopirali presude uz pomoć interneta i privatne USB memorije. Tom prilikom HRA je pozvala Sudski savjet da obavijesti javnost o nepravilnostima u postupku izbora sudija i o tome da li će i na koji način spriječiti da osobe za koje se utvrdi da su varale na ispitu za sudije budu izabrane na sudijsku funkciju.¹³

Nastavili smo i u 2020. godini da pratimo suđenje po tužbi Ivana Vukićevića protiv Sudskog savjeta kojom je tražio da se poništi odluka o izboru deset kandidata i kandidatkinja za sudije osnovnih sudova iz jula 2019. godine. Ovaj postupak je okončan presudom u korist Vukićevića.¹⁴ Pozdravili smo odluku Upravnog suda (iz decembra 2020. godine) kojom je poništena odluka Sudskog savjeta i kazali da ovakva odluka Upravnog suda predstavlja pozitivan

⁷ Detaljnije u saopštenju "Apel šest nevladinih organizacija Ustavnom sudu", 5.2.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/02/05/apel-sest-nevladinih-organizacija-ustavnom-sudu/>

⁸ Detaljnije u saopštenju "Novi protest NVO zbog puča u Ustavnom sudu: Da reaguje državno tužilaštvo", 9.10.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/10/09/novi-protest-nvo-zbog-puca-u-ustavnom-sudu-da-reaguje-drzavno-tuzilastvo/>

⁹ Detaljnije u saopštenju "Apel šest nevladinih organizacija da se što prije izabere predsjednik Ustavnog suda", 9.11.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/11/09/apel-sest-nevladinih-organizacija-da-se-sto-prije-izabere-predsjednik-ustavnog-suda/>

¹⁰ Detaljnije u saopštenju "Sudije Ustavnog suda da podnesu ostavke", 3.12.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/12/03/sudije-ustavnog-suda-da-podnesu-ostavke/>

¹¹ "Penzioner" upravlja sudom i zapošljava saradnike", *Vijesti*, 13.01.2021, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/politika/502821/penzioner-upravlja-sudom-i-zaposljava-saradnike>. - Odluka o izboru predsjednika Ustavnog suda Crne Gore je donijeta 28.decembra, potpisana 11. januara i objavljena u Službenom listu Crne Gore 13. januara, kada je i zvanično stupila na snagu. Za to vrijeme, Hamdiji Šarkinoviću je prestala funkcija po sili zakona 5. januara 2021.godine, ispunjenjem uslova za starosnu penziju.

¹² Detaljnije u saopštenju "Povodom izvještaja Freedom House o stanju pravosuđa u Crnoj Gori", 7.5.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/05/07/povodom-izvjestaja-freedom-house-o-stanju-pravosuda-u-crnoj-gori/>

¹³ Detaljnije u saopštenju "Sudski savjet da se izjasni o nepravilnostima u izboru sudija", 27.5.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/05/27/sudski-savjet-da-se-izjasni-o-nepravilnostima-o-izboru-sudija/>

¹⁴ Detaljnije u saopštenju "Saopštenje povodom izbora 10 kandidata i kandidatkinja za sudije i sutkinje u Crnoj Gori", 14.7.2019, dostupno na: <https://www.hracion.org/2019/07/14/saopstenje-povodom-izbora-10-kandidata-i-kandidatkinja-za-sudije-i-sutkinje-u-crnoj-gori/>

pomak, jer je to prvi organ koji je zvanično doveo u pitanje zakonitost procedure izbora sudija koju sprovodi Sudski savjet.¹⁵ Zatim smo od Sudskog savjeta zatražili da postupak izbora 10 kandidata za sudije ponovo sprovede u cjelosti, tako da ponovi i pisano testiranje, a ne samo intervju, kako je to Savjet odlučio na sjednici 22. decembra, ukazujući da ovakvim postupanjem ne sprovodi presudu Upravnog suda.¹⁶ Tako je Sudski savjet 30. decembra donio odluku da ipak dosljedno sprovede odluku Upravnog suda i ponovi postupak izbora sudija u cjelosti, što je HRA pozdravila.¹⁷

HRA je u maju protestovala zbog izjave poslanika vladajuće partije DPS Nikole Rakočevića, koji je odluku sudije Osnovnog suda u Podgorici da ukine zadržavanje osumnjičenom za razbijanje spomenika 13. julsom ustanku nazvao "nedopustivom" i najavio da će DPS "raditi na tome da se izmjene i dopune sva zakonska rješenja koje će ovakve odluke učiniti nemogućim".¹⁸

U kontekstu istog slučaja, u oktobru smo protestovali zbog saopštenja Građanskog pokreta URA: "Viši sud da utvrdi vrijedi li jedan život 120 sati društveno-korisnog rada", navodeći da ova politička stranka vrši neprimjeren pritisak na sud, time što posebno apeluje na drugostepeni sud da preispita presudu, koju će taj sud svakako preispitivati jer je žalba podnijeta.¹⁹

Nakon toga, sredinom decembra 2020. godine, povodom izjave ministra pravde Vladimira Lepasovića koji je najavio mogućnost donošenja Zakona o amnestiji ukoliko bi se potvrdila prvostepena presuda za pokušaj terorizma liderima Demokratskog fronta Andriji Mandiću i Milanu Kneževiću, HRA izvršna direktorica je upozorila da "kakvi god da su optužnica i sudski postupak, ministar pravde, kao član izvršne vlasti, ne smije da izjavama vrši pritisak na sudsku vlast i narušava povjerenje u nju."²⁰

HRA je u junu započela sprovođenje projekta "**Jačanje garancija nezavisnosti pravosuđa uz finansijsku podršku Kraljevine Holandije**". Projekat će trajati dvije godine i u okviru njega HRA će pratiti i analizirati rad Sudskog i Tužilačkog savjeta s ciljem da podržimo nezavisnost pravosuđa i odgovornost sudija i tužilaca.²¹ U okviru ovog projekta je 2020. godine objavljen tekst dr Vesne Rakić Vodinić, profesorice prava u penziji, pod nazivom "Sudski savjet krši imperativnu odredbu Ustava o prestanku funkcije".²²

Povodom zamjerke da nevladine organizacije „ne puštaju glas kad se targetiraju sudije na društvenim mrežama”, koju je u junu uputila predsjednica Vrhovnog suda Crne Gore, Vesna Medenica, HRA je ukazala javnosti da Sudski savjet, čiji je član Vesna Medenica, nije reagovao ni na jednu objavu za koje je gospođa Medenica prozvala NVO, iako je upravo u nadležnosti Sudskog savjeta, kao državnog organa, da „obezbjeđuje nezavisnost i samostalnost sudova i sudija” (čl. 126 Ustava) i „zauzima stavove u vezi ugrožavanja njihove nezavisnosti i samostalnosti” (čl. 27 Zakona o sudskom savjetu i sudijama). Sudski savjet je, zapravo, do sada izuzetno rijetko reagovao u slučajevima ugrožavanja nezavisnosti i samostalnosti sudija, iako mu je to u izričitoj nadležnosti.²³

¹⁵ Detaljnije u saopštenju "Upravni sud poništio odluku Sudskog savjeta o izboru deset kandidata za sudije osnovnih sudova", 21.12.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/12/21/upravni-sud-ponistio-odluku-sudskog-savjeta-o-izboru-deset-kandidata-za-sudije-osnovnih-sudova/>

¹⁶ Detaljnije u saopštenju "Sudski savjet izbjegava da dosljedno sprovede presudu Upravnog suda kojom je poništena odluka o izboru kandidata za sudije: Ponoviti i pisano testiranje, ne samo intervju", 24.12.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/12/24/sudski-savjet-izbjegava-da-dosledno-sprovede-presudu-upravnog-suda-kojom-je-ponistena-odluka-o-izboru-kandidata-za-sudije-ponoviti-i-pisano-testiranje-ne-samo-intervju/>

¹⁷ Detaljnije u saopštenju "Sudski savjet konačno odlučio da sprovede odluku suda, Medenici i Vučinić u avgustu morale prestati sudijske funkcije", 30.12.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/12/30/sudski-savjet-konacno-odlucio-da-sprovede-odluku-suda-medenici-i-vucinic-u-avgustu-morale-prestati-sudijske-funkcije/>

¹⁸ Detaljnije u saopštenju "Sudski savjet da zaustavi pritisak DPS-a na sudstvo", 29.5.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/05/29/sudski-savjet-da-zaustavi-pritisak-dps-a-na-sudstvo/>

¹⁹ Detaljnije u saopštenju "Protest zbog saopštenja URA koje ugrožava nezavisnost sudstva", 3.10.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/10/03/protest-zbog-saopstenja-ura-koje-ugrozava-nezavisnost-sudstva/>

²⁰ "Lepasović udario na Ustav, sudije traže da se Vlada izjasni", *Portal Analitika*, 16.12.2020, dostupno na: <https://www.portalanalitika.me/clanak/leposavic-udario-na-ustav-sudije-traze-da-se-vlada-izjasni>

²¹ Detaljnije na: <http://www.hracion.org/2020/09/13/jacanje-garancija-nezavisnosti-pravosuda/>

²² Tekst je dostupan na: <http://www.hracion.org/2020/10/20/sudski-savjet-krsi-imperativnu-odredbu-ustava-o-prestanku-sudijske-funkcije/>

²³ Detaljnije u saopštenju "Akcija za ljudska prava o primjedbama predsjednice Vrhovnog suda na račun NVO i sudskoj statistici na kojoj se temelji i posljednji izvještaj o radu sudova", 21.6.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/06/21/akcija-za-ljudska-prava-o-primjedbama-predsjednice-vrhovnog-suda-na-racun-nvo-i-sudskoj-statistici-na-kojoj-se-temelji-i-posljednji-izvjestaj-o-radu-sudova/>

Odmah potom je ukazano na činjenicu da su članovi Sudskog savjeta prekoračili svoja ovlaštenja donošenjem odluke da sačekaju odluku Ustavnog suda Crne Gore po predlogu Sudskog savjeta za ocjenu ustavnosti čl.17 st.1 i 2 Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju umjesto da konstatuju činjenicu da je uslijed nastupanja uslova za odlazak u penziju znatnom broju sudija prestala sudijska funkcija. Ukazano je i da je ovo samo posljednji u nizu primjera da Sudski savjet krajnje poizvoljno primjenjuje propise.²⁴

U novembru je čak 30 sudija u Crnoj Gori ispunilo uslove za starosnu penziju što znači da im je sudijska funkcija morala prestati silom zakona. Međutim, Sudski savjet je odbio da proglasi prestanak funkcije svim sudijama dok Ustavni sud ne odluči o njihovoj inicijativi za ocjenu ustavnosti Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju koji propisuje uslove za penziju.²⁵

Konačno, u 2020. godini predstavnici HRA su dali nekoliko izjava za medije među kojima izdvajamo sledeće: u januaru za *Dan* o represiji nad slobodom govora²⁶; u februaru za *Radio Slobodna Evropa* o primjeni GRECO preporuka o jačanju nezavisnosti Sudskog savjeta, izboru predsjedavajućeg sudije u Ustavnom sudu i "oslobađanju" crnogorskog pravosuđa od političkog uticaja²⁷; u junu za *Dan* o testiranju kandidata za sudije²⁸; u junu za *Radio Slobodna Evropa* o non-paperu u kojem je Evropska komisija kritikovala izbor predsjednice Vrhovnog suda i drugih šest predsjednika sudova²⁹; u junu za *Vijesti*³⁰ i *Pobjedu*³¹ o izboru predsjednika sudova suprotno Ustavu i zakonu; u julu za *Dan* o odluci Sudskog savjeta da tri kandidata za sudije osnovnih sudova isključi iz daljeg postupka izbora kandidata³²; u julu za *Vijesti* o v.d. stanju u državnim tužilaštvima³³; u septembru za *Vijesti* o reformi tužilaštva, o izboru vrhovnog državnog tužioca, kao i o izboru uglednih pravnika koji nedostaju Sudskom savjetu³⁴; u oktobru za *Vijesti* o obavezi sudija i tužilaca da napuste pravosudne funkcije samim ispunjavanjem uslova za starosnu penziju³⁵; u oktobru za *Al Jazeera* o tome kako Ustavni sud već više od osam mjeseci ne pokreće postupak izbora njegovog predsjednika u skladu s Ustavom i zakonom³⁶; u oktobru za *Dan* o neustavnom ponašanju u Ustavnom sudu, o trećem mandatu Medenice, o ključnim problemima u pravosuđu³⁷; u decembru za *Vijesti* o ponavljanju intervjuja za kandidate za sudije³⁸, o nezakonitom radu Ustavnog suda³⁹, o poništenju oglasa za izbor rukovodilaca u 11

²⁴ Detaljnije u saopštenju "Sudski savjet nije ovlašćen da produžava trajanje sudijske funkcije", 12.10.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/10/12/sudski-savjet-nije-ovlascen-da-produzava-trajanje-sudijske-funkcije/>

²⁵ Detaljnije u saopštenju "Car je go": Sudski i Tužilački savjet ne smiju da konstatuju da su Medenici i Stankoviću funkcije prestale", 5.11.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/11/05/car-je-go-sudski-i-tuzilacki-savjet-ne-smiju-da-konstatuju-da-su-medenici-i-stankovicu-funkcije-prestale/>

²⁶ "Na snazi represija nad slobodom govora", *Dan*, 30.1.2020, dostupno na: <https://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanak=731339&datum=2020-01-30>

²⁷ "GRECO: Sudski savjet Crne Gore nije nezavistan od političkog uticaja", *Radio Slobodna Evropa*, 6.2.2020, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/crna-gora-greco-sudski-savjet/30420757.html>

²⁸ "Gorjanc Prelević: Kad je važnije koga znaš, ne čudi prepisivanje na testu za sudije", *Podjeda*, 1.6.2020, dostupno na: <https://www.pobjeda.me/clanak/gorjanc-prelevic-kad-je-vaznije-koga-znas-ne-cudi-prepisivanje-na-testu-za-sudije>

²⁹ "Briselski šamar crnogorskom pravosuđu", *Radio Slobodna Evropa*, 12.6.2020, dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/briseljski-%c5%a1amar-crnogorskom-pravosu-%c4%91u/30667544.html?fbclid=IwAR2wJnyb5-nvFeG3f8HglcrDjuCKI2tHwNWneYBq0PK0oKQG33MfQT71sJo>

³⁰ "Pažin traži da se Medenica povuče", *Vijesti*, 16.6.2020, dostupno na: https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/442881/pazin-trazi-da-se-medenica-povuce?fbclid=IwAR0_9PJlguhqSpplFMBAR2MP5ee1XVFL-pkVTDekSns0q8w_I0qws2HbmHA

³¹ "Pažin smatra da je vakat da Medenica, Vučković i Anđelić podnesu ostavke", *Pobjeda*, 16.6.2020, dostupno na: https://www.pobjeda.me/clanak/pazin-smatra-da-je-vakat-da-medenica-vuckovic-i-andelic-podnesu-ostavke?fbclid=IwAR2FCmNVUsiduVopl_ei25jZesjAq0EflGF28R-HfrNHVrEPHI0vyC8xy04

³² "Savjet postupio nezakonito", *Dan*, 11.7.2020, dostupno na: <https://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanak=751483&datum=2020-07-11&fbclid=IwAR2ItaTVhulWIRByQtXxUe9RJN74J8M6uPm-TZ-0AxxgKutEMSmk-JPHdgxU>

³³ "Najveći dio tužilaštva u v.d. stanju", *Vijesti*, 18.7.2020, dostupno na: https://www.vijesti.me/tv/emisije/452403/najveci-dio-tuzilastva-u-vd-stanju?fbclid=IwAR0_9PJlguhqSpplFMBAR2MP5ee1XVFL-pkVTDekSns0q8w_I0qws2HbmHA

³⁴ "Reforma tužilaštva: Stare muke i za novu vlast", *Vijesti*, 18.9.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/470303/reforma-tuzilastva-stare-muke-i-za-novu-vlast>

³⁵ "Važi li zakon za sudije i tužioce", *Vijesti*, 16.10.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/478329/vazi-li-zakon-za-sudije-i-tuzioce?fbclid=IwAR0eXf7A-qYnPlYdwSxU33RhgMgWJG4XE3jB5qubabNkmCqYBNyozHzFuDs>

³⁶ "Prijave za zloupotrebu položaja na Ustavnom sudu Crne Gore", *Al Jazeera*, 18.10.2020, dostupno na: https://www.youtube.com/watch?fbclid=IwAR2PQ0dHnMOKNr570aXXF_MCvxqTIFsTsFRUqmybE1oeDAzpFfGIH-eD494&v=BpLcAetYhFg&feature=youtu.be

³⁷ "Neustavno ponašanje u Ustavnom sudu nema ko da spriječi", *Dan*, 24.10.2020, dostupno na: https://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Drustvo&clanak=764883&datum=2020-10-24&fbclid=IwAR0inzT0yCsshbV6LOc2IN0v49_I-4NFNLq3NEfpQ90HWF1-V8hsEXTX7ac

³⁸ Detaljnije na:

https://www.youtube.com/watch?fbclid=IwAR0wgiGZTturkfyZ_9CvB30as9MiO0WtIZG1UvEkTmJtR7EaSMEwSVYHnebM&v=1fxSIV2rzA&feature=youtu.be

³⁹ Detaljnije na:

https://www.youtube.com/watch?v=ULLydyWSY_Y&t=1s&fbclid=IwAR2DwYzEfy9dsu_vc10XsqRoBgVTkf7z6eGYGvBPWRd7V4hwKMQP2RI0k0c

tužilaštva⁴⁰, o protestu kandidata za sudije koji tvrde da je Sudski savjet prethodno morao da ponovi i pisano testiranje da bi sproveo odluku Upravnog suda, kojom je poništen izbor kandidata za sudije osnovnih sudova iz 2019. zbog višestrukog kršenja propisa⁴¹, itd.

2. PRAVDA ZA ŽRTVE RATNIH ZLOČINA

HRA se od osnivanja zalaže za suočavanje sa istinom o ratnim zločinima izvršenim tokom ratova na teritoriji bivše Jugoslavije i ostvarivanje prava žrtava tih zločina na sveobuhvatne reparacije koje obuhvataju naknadu štete, krivičnu pravdu, memorijale za žrtve, i obrazovanje u cilju sprječavanja ponavljanja ratova i zločina. HRA je članica Koalicije koja se od 2008. godine zalaže za osnivanje RECOM (Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim povredama ljudskih prava počinjenim na teritoriji nekadašnje SFRJ od 1. januara 1991. do 31. decembra 2001. godine).

U predmetu *Krdžalija and Others v. Montenegro* (79065/13), pokrenutom povodom nedjelotvorne istrage ratnog zločina Deportacije izbjeglica, Evropski sud za ljudska prava je 19. januara 2018. komunicirao predstavku Crnoj Gori. Grupu majki, supruga i kćerki stradalih izbjeglica u ovom predmetu volonterski zastupa izvršna direktorica HRA, Tea Gorjanc Prelević. Radi se o zločinu iz maja 1992. godine, kada je crnogorska policija nezakonito uhapsila najmanje 66 Muslimana, civila starosti od 18 do 66 godina, koji su u Crnu Goru izbjegli od rata u Bosni i Hercegovini, a onda ih kao taoce predala njima neprijateljskoj vojsci bosanskih Srba. Većina tih izbjeglica je ubijena ili su stradali u logorima Republike Srpske u BiH, dok je samo mali broj uspio da preživi. Komuniciranje predstavke u ovom slučaju predstavlja značajan korak ka utvrđivanju odgovornosti Crne Gore zbog toga što nije djelotvorno istražila i utvrdila odgovornost za ovaj ratni zločin.

HRA je u februaru započela sprovođenje projekta pod nazivom **"Ka pravdi za žrtve ratnih zločina"**⁴² koji je podržala Vlada Ujedinjenog Kraljevstva u okviru Regionalnog projekta o ratnim zločinima (RWC) koji implementira Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP). U okviru ovog projekta je u periodu od 9. juna do 1. jula sprovedeno istraživanje javnog mnjenja, koje je za potrebe HRA sprovedla agencija DeFacto Consultancy na reprezentativnom uzorku od 1000 osoba u Crnoj Gori. Istraživanje je pokazalo da više od polovine anketiranih građana (53.6%) smatra da aktuelna vladajuća koalicija u Crnoj Gori ne želi rasvjetljavanje ratnih zločina koje su počinili crnogorski građani. Još veći procenat ispitanika (56.7%) je uvjeren da samo spoljni pritisak može podstaći procesuiranje ratnih zločina pred domaćim sudovima.⁴³

U februaru smo na HRA Facebook stranici podsjetili na navršavanje 27 godina od zločina u Štrpcima kada su pripadnici Vojske Republike Srpske, na željezničkoj stanici u Štrpcima (BiH), iz voza koji je saobraćao na relaciji Beograd–Bar izveli i ubili 20 putnika, civila nesrpske nacionalnosti.

HRA je u saradnji sa Centrom za građansko obrazovanje (CGO), Centrom za žensko i mirovno obrazovanje ANIMA i Savjetom za građansku kontrolu rada policije, u maju 2020. godine, organizovala obilježavanje 28. godišnjice od kako je u Crnoj Gori izvršen zločin protiv izbjeglica iz Bosne i Hercegovine, poznat kao "Deportacija izbjeglica". HRA svake godine obilježava godišnjicu ovog zločina, zalaže se za kažnjavanje odgovornih, podizanje spomen obilježja i uspostavljanje dana sjećanja na ovaj zločin, i zalaže se da Uprava policije/Ministarstvo unutrašnjih poslova iskažu žaljenje i izvinjenje zbog tog zločina. Ovo je 16. po redu memorijalno okupljanje kojim nezvanična Crna Gora odaje

⁴⁰ "Godina koju su pojeli mandati", *Vijesti*, 3.12.2020, dostupno na: https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/489741/cuvari-pravde-lome-i-drzavu-i-gradjane?fbclid=IwAR1W-Cx1_ZNhWO7aZmpibrzL__CMrZ1mw0MFsUTAOxQC-PWchM6ZkdVNaI

⁴¹ Detaljnije na:

https://www.youtube.com/watch?fbclid=IwAR1Vpzy0LHavnnihUGS8HVD6sQQg1n382wC4kxrqHbYz6lxf_TSD4pHic&v=1xfSIV2rzA&feature=youtu.be

⁴² Više detalja o projektu je dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/01/26/ka-pravdi-za-zrtve-ratnih-zlocina/>

⁴³ Više detalja o rezultatima istraživanja je dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/09/05/stavovi-gradana-crne-gore-o-ratovima-na-prostoru-bivse-jugoslavije-i-procesuiranju-ratnih-zlocina-istrazivanje-javnog-mnjenja/>

počasť žrtvama ovog ratnog zločina, a 11. koje se održava ispred centra policije u Herceg-Novom, gdje se zahtijeva postavljanje memorijalnog obilježja za žrtve. Prvi put ove godine skupu je prisustvovao i načelnik Centra bezbjednosti Herceg Novi Goran Banićević.⁴⁴

Zatim smo u julu objavili saopštenje povodom 28 godina od ubistva tri člana porodice Klapuh iz Foče, koje su u Plužinama 6. jula 1992. godine ubili pripadnici Vojske Republike Srpske (VRS) iz Bosne i Hercegovine.⁴⁵ Takođe smo pozvali ministra pravde i potpredsjednika Vlade, Zorana Pažina, da objavi zašto više od četiri godine traje postupak izručenja u Crnu Goru Zorana Vukovića, čovjeka koji je zbog ubistva tri člana porodice Klapuh u Crnoj Gori osuđen na 20 godina zatvora.⁴⁶ Do kraja 2020. godine ministar Pažin nije odgovorio na pismo koje mu je HRA tim povodom uputila.

U julu smo takođe objavili saopštenje povodom 25 godina nakon genocida u Srebrenici, želeći da podsjetimo javnost na ovaj masovni zločin i ukažemo da suočavanje sa tim mora postati dio državnih politika i Crne Gore i Srbije, kao i oba entiteta Bosne i Hercegovine.⁴⁷ Učestvovali smo i u kampanji "Srebrenica 25: Zajedno protiv virusa poricanja".⁴⁸ Prethodno smo u februaru, u saradnji sa drugim nevladinim organizacijama, reagovali povodom napada na aktiviste i aktivistkinje Fonda za humanitarno pravo, Inicijative mladih za ljudska prava iz Srbije i foruma ZFD na profašističkoj promociji knjige ratnog zločinca Vojislava Šešelja u Beogradu.⁴⁹

HRA je u decembru, u saradnji sa CGO-om i Centrom za suočavanje s prošlošću - Documenta, objavila saopštenje povodom 29 godina od granatiranja starog grada Dubrovnika i nekažnjavanja zločina.⁵⁰

REKOM mreža pomirenja i Fond za humanitarno pravo organizovali su u decembru trinaesti po redu Forum za tranzicionu pravdu u postjugoslovenskim zemljama, koji je održan onlajn, putem Kudo platforme. Forum za tranzicionu pravdu predstavlja platformu za diskusiju o aktuelnim temama vezanim za različite aspekte procesa tranzicione pravde na postjugoslovenskom prostoru. Tokom dva dana i tri panela razgovaralo se o stanju tranzicione pravde, politikama sjećanja i komemoracijama i pitanju nestalih u postjugoslovenskim društvima. HRA izvršna direktorica je moderirala prvim panelom pod nazivom "Pregled tranzicione pravde - izazovi kao izlaz".⁵¹

HRA izvršna direktorica je u maju u intervjuu za *Danas* govorila o odnosima vlasti Srbije i Crne Gore, aktuelnim problemom sa imovinom SPC u Crnoj Gori i nekažnjanim ratnim zločinima koji opterećuju obje države⁵²; za *Vijesti* o nekažnjenom ratnom zločinu deportacije BiH izbjeglica, inicijativama za memorijalizaciju mjesta ratnog zločina i mišljenju Evropske komisije o sudskim odlukama u predmetima ratnih zločina u Crnoj Gori⁵³; u septembru za crnogorski nedeljnik *Monitor* o HRA istraživanju javnog mnjenja o stavovima građana Crne Gore o ratovima na prostoru bivše Jugoslavije, kao i o "izlasku Crne Gore iz devedesetih"⁵⁴; u oktobru za *Vijesti* o nespremnosti

⁴⁴ Detaljnije na: <http://www.hraction.org/2020/05/25/nvo-obiljezile-28-godina-nekaznjenog-ratnog-zlocina-deportacije-bosansko-hercegovačkih-izbjeglica/>

⁴⁵ Detaljnije u saopštenju "Povodom 28 godina od ubistva tri člana porodice Klapuh iz Foče", 6.7.2020, dostupno na: <http://www.hraction.org/2020/07/06/povodom-28-godina-od-ubistva-tri-clana-porodice-klapuh-iz-foce/>

⁴⁶ Detaljnije u saopštenju "Ministar pravde da objavi informacije o ekstradiciji Zorana Vukovića", 9.7.2020, dostupno na: <http://www.hraction.org/2020/07/09/ministar-pravde-da-objavi-informacije-o-ekstradiciji-zorana-vukovica/>

⁴⁷ Detaljnije u saopštenju "25 godina nakon genocida u Srebrenici žrtve još uvijek čekaju pravdu", 10.7.2020, dostupno na: <http://www.hraction.org/2020/07/10/25-godina-nakon-genocida-u-srebrenici-zrtve-jos-uvijek-cekaju-pravdu/>

⁴⁸ Detaljnije u saopštenju "Danas počinje kampanja - Srebrenica 25: Zajedno protiv virusa poricanja", 7.7.2020, dostupno na: <http://www.hraction.org/2020/07/07/danas-pocinje-kampanja-srebrenica-25-zajedno-protiv-virusa-poricanja/>

⁴⁹ Detaljnije u saopštenju "Novo nasilje kao posljedica relativizacije zločina", 7.2.2020, dostupno na: <http://www.hraction.org/2020/02/07/novo-nasilje-kao-posljedica-relativizacije-zlocina/>

⁵⁰ Detaljnije u saopštenju "29 godina od granatiranja starog grada Dubrovnika i nekažnjavanja zločina", 6.12.2020, dostupno na: <http://www.hraction.org/2020/12/06/29-godina-od-granatiranja-starog-grada-dubrovnika-i-nekaznjavanja-zlocina/>

⁵¹ Detaljnije na: https://www.recom.link/en/the-xiii-forum-for-transitional-justice-in-post-yugoslav-countries/?fbclid=IwAR30yEieHISBRXc6lJozsB8NJIM-Kno_uIo4Ze9bO9p1sH8hGiuOzVkbkgKg

⁵² Detaljnije u saopštenju "Vlasti u Crnoj Gori i Srbiji spor sa SPC koriste za izbore", *Danas*, 18.5.2020, dostupno na: <https://www.danas.rs/svet/vlasti-u-crnoj-gori-i-srbiji-spor-sa-spc-koriste-za-izbore/?fbclid=IwAR2UbD0ug8pJK13iepbqX27APHg79rr8yNyRsgusOISD-LD3z2w-m1IT3cg>

⁵³ "Deportacija muslimanskih izbjeglica - jedna od najsravnijih stranica u istoriji Crne Gore", *Vijesti*, 25.5.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/436674/deportacija-muslimanskih-izbjeglica-jedna-od-najsravnijih-stranica-u-istoriji-cg-ni-kazne-ni-spomenika>

⁵⁴ "Tea Gorjanc Prelević: Akcija za ljudska prava: Šansa da se izade iz devedesetih", *Monitor*, 10.9.2020, dostupno na: <https://www.monitor.co.me/tea-gorjanc-prelevic-akcija-za-ljudska-prava-sansa-da-se-izadje-iz-devedesetih/>

državnog tužilaštva u Crnoj Gori da se temeljno bavi ratnim zločinima, a kamoli da insistira na saradnji sa Hrvatskom oko istrage zločina sa Dubrovačkog ratišta.⁵⁵

HRA izvršna direktorica se u intervjuu za *BIRN*, u pogledu procesuiranja ratnih zločina, osvrnula na 2020. godinu pri čemu je istakla "Evropska komisija svake godine u izvještaju upućuje iste kritike zbog odnosa Crne Gore prema procesuiranju ratnih zločina i iz godine u godinu ponavlja da tužilaštvo mora djelovati na sopstvenu inicijativu."⁵⁶

3. ZAŠTITA PRAVA OSOBA SA MENTALNIM OBOLJENJIMA

HRA je i u 2020. godini nastojala da nastavi da se zalaže za prava osoba sa mentalnim oboljenjima i ispunjavanje preporuka iz projekta "Van izolacije - ostvarivanje prava pacijenata sa mentalnim oboljenjima", koji je zahvaljujući podršci EU sprovedla 2016-2017. godine u saradnji sa Mental Disability Advocacy Center (MDAC) iz Budimpešte i Centrom za žensko i mirovno obrazovanje (ANIMA) iz Kotora, uprkos tome što projekat koji bi omogućio rad u toj oblasti nije prihvatilo da finansira Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, ocjenivši ga nedovoljnim brojem bodova, bez suštinskog obrazloženja takve ocjene.

Predstavnica HRA, Martina Markolović, je u maju 2019. godine postala članica Radne grupe za izradu Akcionog plana za realizaciju preporuka UN Komiteta za prava osoba s invaliditetom koju je oformilo Ministarstvo rada i socijalnog staranja. Tokom 2020. godine HRA je aktivno učestvovala u izradi ovog Akcionog plana kroz davanje sugestija i preporuka posebno u odnosu na unapređenje poštovanja prava osoba sa psiho-socijalnim invaliditetom.

U septembru smo, u saradnji sa NVO Juventas, pomogli da roditelji J. G. podnesu pritužbu Komisiji za etička pitanja i deontologiju Ljekarske komore Crne Gore na postupanje ljekara i uprave Specijalne psihijatrijske bolnice u Kotoru (SPB) u odnosu na njihovog sina.⁵⁷

HRA izvršna direktorica je u decembru u intervjuu za *Vijesti* govorila o potrebi hitnog rješavanja problema u Specijalnoj bolnici za psihijatriju u Kotoru. Situacija sa njegom pacijenata u Specijalnoj bolnici je godinama problematična po više osnova, a ona je izdvojila najvažnija tri - prvo, gotovo polovina pacijenata su tzv. socijalni pacijenti, koji ne treba da žive u bolnici nego u zajednici, drugo, tzv. sudsko odjeljenje odavno je trebalo da bude izmješteno u specijalnu bolnicu u okviru Uprave za izvršenje krivičnih sankcija i treće, u bolnici godinama nema dovoljno medicinskog osoblja.⁵⁸

4. SLOBODA IZRAŽAVANJA

a. Krivični zakonik Crne Gore (KZCG)

⁵⁵ "Prekinuti čutanje o napadu na Dubrovnik", *Vijesti*, 2.10.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/politika/474233/prekinuti-cutanje-o-napadu-na-dubrovnik>

⁵⁶ "Crna Gora: Ratna prošlost ignorisana i ove godine", *BIRN*, 30.12.2020, dostupno na: <https://balkaninsight.com/2020/12/30/crna-gora-ratna-proslost-ignorisana-i-ove-godine/?lang=sr>

⁵⁷ Detaljnije u saopštenju "Pritužba na postupanje ljekara i uprave Specijalne psihijatrijske bolnice u Kotoru u slučaju Jovana Grujičića", 22.9.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/09/22/pritužba-na-postupanje-ljekara-i-uprave-specijalne-psihijatrijske-bolnice-u-kotoru/>

⁵⁸ "Jedan psihijatar na 250 pacijenata", *Vijesti*, 28.12.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/498625/jedan-psihijatar-na-250-pacijenata?fbclid=IwAR0gWZbzewJKqjdlig2ea7SevUonJAvY7UN836cUNnwT8IbMnwhO64EZ2K0>

HRA je početkom januara protestovala zbog hapšenja i zatvaranja novinara Gojka Raičevića i Dražena Živkovića, zbog sumnje da su izvršili krivično djelo Izazivanje panike i nereda, ukazavši da je protivno međunarodnom standardu slobode izražavanja.⁵⁹

Ustavnom sudu smo 24. januara podnijeli inicijativu za ocjenu ustavnosti člana 398 KZCG Izazivanje panike i nereda, koji sankcioniše objavljivanje "lažnih vijesti". Uz inicijativu je podniet i predlog za donošenje privremene mjere u vidu obustavljanja izvršenja svih pojedinačnih akata ili radnji koji su preduzeti, kao i onih koji bi mogli biti preduzeti na osnovu tog člana Krivičnog zakonika do donošenja konačne odluke Ustavnog suda.⁶⁰ Do kraja 2020. godine Ustavni sud nije odlučio o ovoj inicijativi.

HRA je 12. marta objavila saopštenje u kojem se navodi da je određivanjem i produžavanjem pritvora zbog paljenja zastave Crne Gore, trojici crnogorskih državljana, povrijeđeno pravo na slobodu ličnosti i nesrazmjerno ograničeno pravo na slobodu izražavanja.⁶¹ Zatim smo, takođe u martu, apelovali da se ljudi ne šalju u zatvor zbog netačnih objava na Facebook-u, koje ne pozivaju na nasilje i ne predstavljaju govor mržnje, jer je to pretjerano ograničenje slobode izražavanja suprotno evropskim standardima ljudskih prava.⁶²

HRA Pravni savjetnik je u maju u razgovoru za *FOS-media* istakao da brojna hapšenja i krivične prijave zbog krivičnog djela "Izazivanje panike i nereda" predstavljaju represiju nad slobodom izražavanja, i da je nejasna definicija ovog krivičnog djela dovela do njegovog preširokog tumačenja.⁶³

Od maja do juna 2020. godine, HRA je sprovela **projekat „Nadzor nad primjenom standarda ljudskih prava tokom epidemije virusa COVID-19“, uz finansijsku podršku Britanske ambasade u Podgorici**. U okviru projekta je analizirano postupanje državnih organa u slučajevima ograničenja slobode izražavanja i pruženi su besplatni pravni savjeti. Pripremili smo i izvještaj "Sloboda izražavanja i pravo na privatnost tokom epidemije virusa Kovid-19"⁶⁴ koji daje obrazloženu kritiku postupanja državnih organa tokom prvog talasa koronavirusa, s ciljem da utiče na to da se iste povrede slobode govora i privatnosti ne ponavljaju. U izvještaju su analizirana četiri slučaja lišavanja slobode i procesuiranja osoba zbog objavljivanja glasina o korona virusu na društvenim mrežama, kao i slučaj objavljivanja imena i adresa preko 2000 ljudi u samoizolaciji zbog sumnje na zarazu kovidom-19. U okviru projekta su nastala i dva video klipa: a) Pravo na privatnost i zaštitu ličnih podataka⁶⁵ i b) Pravo na slobodu izražavanja.⁶⁶ Oba videa pružaju osnovne informacije o tome kako su ova prava bila ugrožena za vrijeme prvog talasa širenja korona virusa u Crnoj Gori i postavljaju neka važna pitanja u odnosu na reakciju vlasti sa ciljem suzbijanja zaraze.

Od aprila do septembra reagovali smo povodom:

⁵⁹ Detaljnije u saopštenju "Povodom primjene krivičnog djela "Izazivanje panike i nereda" i zatvaranja novinara tim povodom", 13.1.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/01/13/saopstenje-akcije-za-ljudska-prava-povodom-primjene-krivicnog-djela-izazivanje-panike-i-nereda-i-zatvaranja-novinara-tim-povodom/>

⁶⁰ Detaljnije na: <http://www.hracion.org/2020/01/24/inicijativa-za-ocjenu-ustavnosti-krivicnog-djela-izazivanje-panike-i-nereda-i-predlog-privremene-mjere/>

⁶¹ Detaljnije u saopštenju "HRA protiv represije zbog povrede ugleda državnih simbola", 12.3.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/03/12/hra-protiv-represije-zbog-povrede-ugleda-drzavnih-simbola/>

⁶² Detaljnije u saopštenju "Apel protiv hapšenja zbog lažnih vijesti na društvenoj mreži", 13.3.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/03/13/apel-protiv-hapsenja-zbog-laznih-vijesti-na-drustvenoj-mrezi/>

⁶³ Detaljnije u saopštenju "Izazivanje panike i nereda: Hapšenje nije rješenje, krivično djelo neprecizno definisano", *Fos Media*, 4.5.2020, dostupno na: <https://fosmedia.me/infos/drustvo/video-izazivanje-panike-i-nereda-hapsenje-nije-rjesenje-krivicno-djelo-neprecizno?fbclid=IwAR1SjJN2cf4dWnpsz3FcESG6zmKiceEvnXkiiWkoam2ulqHLxyo83ldO9aw>

⁶⁴ Izvještaj je dostupan na: <http://www.hracion.org/2020/07/23/sloboda-izrazavanja-i-pravo-na-privatnost-tokom-epidemije-virusa-covid-19/>

⁶⁵ Video klip je dostupan na: <http://www.hracion.org/2020/07/08/video-klip-pravo-na-privatnost-i-zastitu-licnih-podataka/>

⁶⁶ Video klip je dostupan na: <http://www.hracion.org/2020/07/13/video-klip-pravo-na-slobodu-izrazavanja/>

- a) određivanja i produžavanja pritvora dvadesetšestogodišnjoj S.O. iz Bijelog Polja, zbog objavljivanja netačne informacije na Instagramu o smrtnom slučaju zbog korona virusa u bolnici u Bijelom Polju⁶⁷;
- b) hapšenja R. R. iz Bijelog Polja zato što je na svom Fejsbuk profilu podijelio vijest sa srpskog portala "Alo.rs", u kojoj je navedeno da je predsjednik Crne Gore, Milo Đukanović zaražen koronavirusom⁶⁸;
- c) hapšenja i zadržavanja u zatvoru V. Č. iz Pljevalja zbog satirične obrade državne himne Crne Gore koju je objavio na svom Facebook profilu⁶⁹;
- d) hapšenja R. R. iz Danilovgrada zbog toga što je, kako su mediji izvijestili, na svom profilu na društvenoj mreži Facebook objavio komentare uvredljive za predsjednika države Mila Đukanovića i poslanika DPS Petra Ivanovića.⁷⁰

Viši sud za prekršaje Crne Gore je u martu i decembru oslobodio krivice dvije osobe koja su u svojim statusima na FB-u vrijeđali direktora Uprave policije i bivšeg ministra odbrane. U oba slučaja HRA je okrivljenima pružila besplatnu pravnu pomoć tako što im je napisala žalbe protiv prvostepenih rješenja sudova za prekršaje pozivajući se na međunarodne standarde slobode izražavanja.⁷¹

U novembru je u *Monitoru* objavljen stav HRA izvršne direktorice o novim hapšenjima i procesuiranju građana zbog objava na društvenim mrežama.⁷²

b. Zakon o javnom redu i miru

U decembru 2019, nakon što je Vlada Crne Gore ponovo predložila uvođenje kažnjavanja za neodavanje počasti državnoj himni u Zakon o javnom redu i miru, HRA je ukazala na činjenicu da ni jedna država u okruženju (Slovenija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Srbija, Makedonija, Kosovo) nema propisanu kaznu za neodavanje počasti prilikom izvođenja himne, te da bi bilo potrebno da Vlada o predloženim izmjenama zakona zatraži mišljenje međunarodnih organizacija kao što su Savjet Evrope ili Evropska unija, prije nego što crnogorski parlament glasa o Predlogu zakona. Zato je HRA i u 2020. godini nastavila da upozorava na učestalu primjenu restriktivnih odredbi Krivičnog zakonika i Zakona o javnom redu i miru u Crnoj Gori protivno standardima slobode izražavanja koje garantuje Evropska konvencija o ljudskim pravima.

U januaru smo reagovali povodom ugrožavanja slobode izražavanja hapšenjem i kažnjavanjem građana zbog isticanja zastava i objava na Facebook-u.⁷³ Ovom prilikom smo apelovali na policiju i državne tužioce da se pridržavaju međunarodnih standarda i da štite slobodu izražavanja koja je od suštinskog značaja za demokratiju.

⁶⁷ Detaljnije u saopštenju "Pravo na slobodu prekršeno 26.-godišnjakinji iz Bijelog Polja povodom netačne objave na Instagramu", 3.4.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/04/03/pravo-na-slobodu-prekršeno-26-godisnjakinji-iz-bijelog-polja-povodom-netacne-objave-na-instagramu/>

⁶⁸ Detaljnije u saopštenju "Zloupotrebom Krivičnog zakonika država krši slobodu izražavanja", 10.4.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/04/10/zloupotrebom-krivicnog-zakonika-drzava-krsi-slobodu-izrazavanja/>

⁶⁹ Detaljnije u saopštenju "Protest zbog gušenja satire i hapšenja satiričara", 6.5.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/05/06/protest-zbog-gusenja-satire-i-hapsenja-satiricara/>

⁷⁰ Detaljnije u saopštenju "Zaštita slobode izražavanja: Protest zbog kriminalizacije uvrede", 5.8.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/08/05/zastita-slobode-izrazavanja-protest-zbog-kriminalizacije-uvrede/>

⁷¹ Detaljnije u saopštenju "HRA pozdravlja oslobađajuću presudu zbog vrijeđanja funkcionera na društvenim mrežama", 26.12.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/12/26/hra-pozdravlja-oslobadajucu-presudu-zbog-vrijeđanja-funkcionera-na-drustvenim-mrezama/>

⁷² "Nastavljena represija zbog komentara na internetu: Opet kriminalizuju uvredu", *Monitor*, 6.11.2020, dostupno na: https://www.monitor.co.me/nastavljena-represija-zbog-komentara-na-internetu-opet-kriminalizuju-uvredu/?fbclid=IwAR0xkpRza_a9pGnjZ-WgAgt4ycNDD8YgYhYNwX_LqIkWW7E2IDTIH0jrVb8

⁷³ Detaljnije u saopštenju "Represija nad slobodom izražavanja - Reagovanje HRA na ugrožavanje slobode izražavanja hapšenjem i kažnjavanjem građana zbog isticanja zastava i objava na društvenoj mreži Facebook", 29.1.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/01/29/koordinirana-represija-slobode-izrazavanja-reagovanje-hra-na-ugrozavanje-slobode-izrazavanja-hapsenjem-i-kaznjavanjem-gradana-zbog-isticanja-zastava-i-objava-na-drustvenoj-mrezi-facebook/>

c. Zakon o slobodnom pristupu informacijama

HRA je na inicijativu MANS-a, zajedno sa drugim nevladinim organizacijama i novinarima (ukupno 70), 30. marta apelovala na Ministarstvo javne uprave da odloži javnu raspravu o Zakonu o slobodnom pristupu informacijama nakon pandemije korona virusa i da objavi mišljenje eksperata Evropske Unije o tom propisu.⁷⁴ Nakon ovog apela, Ministarstvo je objavilo da neće uvažiti naš zahtjev za odlaganje konsultacija, pa je HRA ponovo apelovala da se konsultacije odlože.⁷⁵

Zatim smo u aprilu, u saradnji sa NVO-ima i novinarima, uputili otvoreno pismo tadašnjem predsjedniku Vlade, Dušku Markoviću, sa zahtjevom da odloži održavanje javnih rasprava i konsultacija o izmjenama Zakona o slobodnom pristupu informacijama do okončanja epidemije virusa korona.⁷⁶

Na međunarodni dan borbe protiv korupcije, 9. decembra, HRA je zajedno sa drugim nevladinim organizacijama predala Ministarstvu javne uprave nacrt izmjena i dopuna Zakona o slobodnom pristupu informacijama.⁷⁷

d. Ostale aktivnosti

HRA je u januaru prevela Zajedničku izjavu o slobodi izražavanja i "lažnim vijestima", dezinformacijama i propagandi specijalnog izvjestioca Ujedinjenih nacija za slobodu mišljenja i izražavanja, predstavnika Organizacije za bezbjednost i saradnju u Evropi (OEBS) za slobodu medija, specijalnog izvjestioca Organizacije američkih država (OAS) za slobodu izražavanja i specijalnog izvjestioca Afričke komisije za ljudska prava i prava naroda (ACHPR) za slobodu izražavanja i pristup informacijama.

HRA izvršna direktorica je u aprilu, na inicijativu Instituta za medije, objavila tekst "Vanredno stanje za slobodu izražavanja u Crnoj Gori".⁷⁸

U znak obilježavanja Svjetskog dana slobode medija, HRA je objavila saopštenje u kome je podsjetila da su slobodni i objektivni mediji i novinari temelj svakog demokratskog društva.⁷⁹

U maju smo najoštrije osudili paljenje ribarske kućice ribočuvara i ekološkog aktiviste Ratka Pajovića iz NVO *Carp security* i zahtijevali hitnu reakciju nadležnih organa, procesuiranje i odgovarajuće kažnjavanje svih osoba koje su u tome učestvovali.⁸⁰

Povodom 16 godina od nerasvijetljenog ubistva osnivača i glavnog urednika dnevnog lista "Dan" Duška Jovanovića, HRA je 27. maja ponovo zatražila od Vlade da angažuje stranog eksperta da pomogne u preispitivanju istrage tog ubistva, kako je zahtijevala i Komisija za praćenje istraga napada na novinare.⁸¹

⁷⁴ Detaljnije u saopštenju "NVO i novinari pozvali na odlaganje javne rasprave o Zakonu o slobodnom pristupu informacijama", 30.3.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/03/30/nvo-i-novinari-pozvali-na-odlaganje-javne-rasprave-o-zakonu-o-slobodnom-pristupu-informacijama/>

⁷⁵ Detaljnije u saopštenju "Konsultacije o Zakonu o pristupu informacijama trebalo odložiti", 1.4.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/04/01/konsultacije-o-zakonu-o-pristupu-informacijama-trebalo-odloziti/>

⁷⁶ Detaljnije u saopštenju "NVO i mediji traže od premijera Markovića da odloži raspravu o Zakonu o SPI", 9.4.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/04/09/nvo-i-mediji-traze-od-premijera-markovica-da-odlozi-raspravu-o-zakonu-o-spi/>

⁷⁷ Detaljnije u saopštenju "Hitno izmijeniti Zakon o slobodnom pristupu informacijama", 9.12.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/12/09/hitno-izmijeniti-zakon-o-slobodnom-pristupu-informacijama/>

⁷⁸ Tekst je dostupan na: <http://www.hracion.org/2020/04/08/vanredno-stanje-za-slobodu-izrazavanja-u-crnoj-gori-tekst-tee-gorjanc-prelevic-izvršne-direktorice-hra/>

⁷⁹ Detaljnije u saopštenju "Povodom Svjetskog dana slobode medija 2020. godine", 3.5.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/05/03/povodom-svjetskog-dana-slobode-medija-2020-godine/>

⁸⁰ Detaljnije u saopštenju "Država da zaštiti ekološkog aktivistu i otkrije napadače", 8.5.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/05/08/drzava-da-zastiti-ekoloskog-aktivistu-i-otkrrije-napadace/>

⁸¹ Detaljnije u saopštenju "Strani ekspert da preispita istragu posle 16 godina od ubistva glavnog urednika Dana Duška Jovanovića", 27.5.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/05/27/16-godina-nerasvijetljenog-ubistva-duska-jovanovica/>

U julu smo obavijestili Odbor za politički sistem, upravu i pravosuđe Skupštine Crne Gore o HRA amandmanima na postojeće predloge Zakona o medijima i Zakona o nacionalnom javnom emiteru RTCG. Amandmani koje smo predložili još u februaru 2019. godine na žalost nijesu prihvaćeni u toku izrade predloga dva zakona.

U septembru smo uredništvu portala *IN4S* prijavili komentare objavljene ispod teksta portala pod naslovom: "Režim može da ode sa vlasti, ali iz nekih novinara nikad: Duška Pejović strahuje od četnika, za RTCG nije završen Drugi sv. rat", koji su predstavljali nezakonit sadržaj na osnovu člana 26 i 36 Zakona o medijima. HRA je u prijavi istakla da sloboda izražavanja omogućava kritikovanje stavova novinara, ali ne tako da kritika preraste u lični napad (*ad hominem*) i ugrožava ličnu bezbjednost.⁸²

U Crnoj Gori su krajem 2017. i u 2018. godini nezakonito smijenjeni predstavnici civilnog sektora u državnim tijelima, a da pritom nijesu imali djelotvoran pravni lijek. U oktobru je sudija Osnovnog suda u Nikšiću donio presudu kojom je poništena kao nezakonita odluka Skupštine Crne Gore o razrješenju reditelja Nikole Vukčevića članstva u Savjetu RTCG, što je HRA pozdravila.⁸³ Zatim je u novembru sudija Osnovnog suda u Podgorici donijela presudu kojom je poništena kao nezakonita odluka Skupštine Crne Gore o razrješenju Vanje Čalović Marković članstva u Savjetu Agencije za sprječavanje korupcije, što je HRA takođe pozdravila.⁸⁴ Konačno je u decembru, poslije tri godine pravne bitke, Viši sud u Podgorici ukinuo prvostepenu presudu kojom je tužba Gorana Đurovića odbačena zbog nenadležnosti i vratio predmet na novi postupak. Ovim se ispostavlja da u Crnoj Gori pravna zaštita protiv odluka Skupštine traje pet godina. Ovakva situacija nažalost nije riješena novim Zakonom o medijima, iako je HRA blagovremeno predložila da se njime propiše obavezno hitno postupanje suda u sporovima povodom izbora i razrješenja članova Savjeta RTCG. Pravnu zaštitu Gorana Đurovića u ovim postupcima obezbjeđuje HRA u saradnji sa *Media Defence* iz Londona.⁸⁵

HRA izvršna direktorica je u oktobru u intervjuu za *Vijesti* govorila o popisu stanovništva koji u Crnoj Gori treba da bude sproveden naredne godine tj. konkretnije o pravu svakoga da se ne izjasni nacionalno i vjerski, ali i da to učini i da uživa manjinska prava.⁸⁶

Krajem decembra smo izrazili veliku zabrinutost za bezbjednost novinarku Oliveru Lakić i pozvali Specijalno državno tužilaštvo i Upravu policije da obavijeste javnost o tome šta je preduzeto, zašto joj nijesu obezbijedili zaštitu u situaciji kada postoji svjedočenje o planiranju atentata na nju, itd.⁸⁷ HRA smatra da je ponašanje Uprave policije i ANB neodgovorno, i da ništa ne može da opravda izostanak hitne procjene bezbjednosti i zaštite novinarku u očigledno rizičnim okolnostima po njenu bezbjednost.⁸⁸

Takođe smo reagovali povodom zabrane ulaska muzičara Vlada Georgieva u Crnu Goru - u decembru smo ministru unutrašnjih poslova uputili pismo u kojem smo naglasili da očekujemo da MUP hitno i meritorno odluči o žalbi Georgieva, posebno imajući u vidu međunarodne standarde slobode izražavanja, pristupa informacijama i tajnosti

⁸² Detaljnije u saopštenju "Portal IN4S po prijavi HRA uklonio nezakonite komentare ispod teksta o emisiji novinarku Duške Pejović", 18.9.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/09/18/portal-in4s-po-prijavi-hra-uklonio-nezakonite-komentare-ispod-teksta-o-emisiji-novinarke-duske-pejovic/>

⁸³ Detaljnije u saopštenju "Presuda za bolja vremena: Sudija Sanja Nikić poništila odluku Skupštine Crne Gore u sporu protiv razrješenja člana Savjeta RTCG Nikole Vukčevića", 7.10.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/10/07/presuda-za-bolja-vremena-sudija-sanja-nikic-ponistila-odluku-skupstine-crne-gore-u-sporu-protiv-razrjesenja-clana-savjeta-rtcg-nikole-vukcevic/>

⁸⁴ Detaljnije u saopštenju "Osnovni sud poništio odluku Skupštine Crne Gore o razrješenju Vanje Čalović Marković članstva u ASK uprkos načelnom stavu Vrhovnog suda", 10.11.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/11/10/osnovni-sud-ponistio-odluku-skupstine-crne-gore-o-razrjesenju-vanje-calovic-markovic-clanstva-u-ask-uprkos-nacelnom-stavu-vrhovnog-suda/>

⁸⁵ Detaljnije u saopštenju "Slučaj Gorana Đurovića, člana Savjeta RTCG: Poslije tri godine, još dvije godine da čeka na sudsku zaštitu od nezakonitog skupštinskog razrješenja", 19.12.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/12/19/slucaj-gorana-durovica-clana-savjeta-rtcg-poslije-tri-godine-jos-dvije-godine-da-ceka-na-sudsku-zastitu-od-nezakonitog-skupstinskog-razrjesenja/>

⁸⁶ "Evropski standard moraju čuvati i prava manjina", *Vijesti*, 23.10.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/politika/480253/evropski-standardi-moraju-cuvati-i-prava-manjina>

⁸⁷ Detaljnije u saopštenju "Država da hitno zaštiti Oliveru Lakić", 14.12.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/12/14/drzava-da-hitno-zastiti-oliveru-lakic/>

⁸⁸ Detaljnije u saopštenju "Hitno zaštiti novinarku Oliveru Lakić", 28.12.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/12/28/hitno-zastiti-novinariku-oliveru-lakic/>

podataka.⁸⁹ Ubrzo nakon našeg apela, premijer Crne Gore je saopštio da nova vlada planira da razmotri predmet zabrane ulaska Georgieva, a konačno je u februaru 2021. godine stavljena van snage zabrana njegovog ulaska.

Pozdravili smo odluku Ustavnog suda kojom je utvrđeno da je povrijeđena sloboda izražavanja presudom Višeg suda u Podgorici, koji je ranije osudio "Vijesti" zbog teksta "I sestra najvišeg zvaničnika Vlade primila mito" utvrdivši da je advokatici Ani Đukanović, sestri predsjednika države povrijeđen ugled i čast.⁹⁰ HRA je, u saradnji sa *Media Defence* iz Londona, *Vijestima*, *Danu* i *Monitoru* svojevremeno dostavila pregled relevantne prakse Evropskog suda za ljudska prava za potrebe odbrane od tužbi gospođe Kolarević, i posebno se radujemo pobjedi tih argumenata i evropskih standarda na samom kraju.

5. SUZBIJANJE TORTURE

Crna Gora godinama ne postiže napredak u borbi protiv torture i nekažnjivosti službenih lica kao počilaca zlostavljanja. O tome neprekidno izvještavaju i nadzorna tijela – od Evropske komisije do Evropskog i UN komiteta za sprječavanje torture. Tokom 2020, HRA je prijavljeno nekoliko očiglednih slučajeva torture koji, s obzirom na korišćene metode (primjenu elektrošokova), predstavljaju najgrublje kršenje apsolutne zabrane zlostavljanja predviđene članom 3 Evropske konvencije.

HRA nastoji da svojim radom dovede do trajnog iskorjenjivanja torture i prakse dobijanja priznanja putem policijskog zlostavljanja, obezbjeđivanja efektivne i djelotvorne istrage u slučajevima zlostavljanja i adekvatnog sankcionisanja počinioca, te slanje odgovorne i nedvosmislene poruke da je zlostavljanje nedopustivo. Bez poštovanja apsolutne zabrane zlostavljanja - civilizacijske tekovine od koje nije dozvoljeno odstupanje ni u kakvim okolnostima – Crna Gora neće moći da napreduje u evropskim integracijama i usvajanju kriterijuma predviđenih Poglavljima 23 i 24.

Kroz aktivno učešće u istrazi konkretnih slučajeva torture želimo da podstaknemo nadležne državne institucije i pojedince da trajno riješe pitanje torture i da kroz odgovorno, profesionalno i posvećeno djelovanje obezbijede sigurnost svim građanima na teritoriji Crne Gore.

Početkom godine, HRA je u saradnji sa Savjetom za građansku kontrolu rada policije i Upravom policije objavila publikaciju "Zabrana zlostavljanja i mučenja - Zaštita psihičkog i fizičkog integriteta".⁹¹ U uvodu je naglašeno da poštovanje ljudskih prava mora biti osnovno pravilo policijskog postupanja i da publikacija promovise sprječavanje i iskorjenjivanje policijskog zlostavljanja. Namjera je izdavača da publikacijom policijskim službenicima i javnosti bliže predstavi izvještaj CPT za Crnu Goru, u dijelu koji se tiče postupanja Uprave policije, da se podstakne sprovođenje preporuka, kako bi policijski službenici savjesnije i bolje radili, i da se unaprijedi znanje o standardima CPT koji su važni za policiju.⁹²

Boštjan Škrlec, državni tužilac Republike Slovenije, predstavnik države u EUROJUST-u i član CPT-a, i Tea Gorjanc Prelević, izvršna direktorica HRA, objavili su Priručnik za sprovođenje djelotvornih istraga u predmetima zlostavljanja

⁸⁹ Detaljnije u saopštenju "Zabrana ulaska Georgieva u Crnu Goru zahtijeva provjeru primjene ovlašćenja u Upravi policije", 22.12.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/12/22/zabrana-ulaska-georgieva-u-crnu-goru-zahtijeva-provjeru-primjene-ovlascenja-u-upravi-policije/>

⁹⁰ "Prava advokaticice nisu preča od slobode izražavanja", *Vijesti*, 11.12.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/494015/prava-advokaticice-nisu-preca-od-slobode-izrazavanja>

⁹¹ Izvještaj je dostupan na: <http://www.hracion.org/wp-content/uploads/2019/12/CPT-web.pdf>

⁹² Detaljnije u saopštenju "Potrebna odlučnost u suzbijanju zlostavljanja : Bilo kakvo zlostavljanje ne smije biti tolerisano i mora biti sankcionisano", 14.01.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/01/14/potrebna-odlucnost-u-suzbijanju-zlostavljanja-bilo-kakvo-zlostavljanje-ne-smije-biti-tolerisano-i-mora-biti-sankcionisano/>

u okviru projekta Savjeta Evrope⁹³. Ovaj priručnik treba da posluži prvenstveno državnim tužiocima i policijskim službenicima da istrage navoda o mučenju i drugom zlostavljanju sprovode u skladu s evropskim standardom djelotvorne istrage. Međutim, on i široj publici može da približi ovaj standard koji državni organi moraju da dosegnu uvijek kada saznaju za uvjerljive navode o zlostavljanju. Priručnik je izrađen u okviru projekta „Borba protiv zlostavljanja i nekažnjivosti i unapređenje primjene prakse Evropskog suda za ljudska prava na nacionalnom nivou (FILL)“ – *Horizontal Facility for Western Balkans and Turkey*, koji zajednički finansiraju Evropska unija i Savjet Evrope, a sprovodi Savjet Evrope.

Sredinom juna, HRA je zajedno sa Institutom Alternativa, povodom političkih sukoba u Budvi, pozvala Vladu, direktora Uprave policije, državno tužilaštvo i Ombudsmana da hitno obezbijede poštovanje ljudskih prava na mirno okupljanje, na zabranu zlostavljanja i slobodu izražavanja u Crnoj Gori u skladu sa Ustavom Crne Gore i međunarodnim standardima. Ukazano je da je upotreba sile na protestima prihvatljiva samo kada je strogo neophodna za uspostavljanje reda i zaštite prava, uz poštovanje pravila o primjeni sredstava prinude koja obavezuju svakog policijskog službenika.⁹⁴

HRA je u julu 2020. godine skrenula pažnju javnosti da su sva trojica navodnih učesnika u predmetu „bombaški napadi“ na lokal Grand i kuću nekadašnjeg visokog službenika Agencije za nacionalnu bezbjednost, sada Uprave policije, prijavili da su im službenici kriminalističke policije u CB Podgorica iznuđivali iskaze primjenjujući tehnike mučenja.⁹⁵

U pogledu ta tri slučaja torture, zahvaljujući HRA javnost je upoznata sa njima, a državno tužilaštvo je preduzelo korake za otvaranje istrage. U međuvremenu su i portparolka Evropske komisije Ana Pisonero⁹⁶, i ambasadorke Velike Britanije⁹⁷ i SAD-a⁹⁸, kao i koordinatorka sistema UN u Crnoj Gori izrazile zabrinutost i zahtijevale sprovođenje djelotvorne istrage u skladu sa međunarodnim standardima. Takođe, HRA je u saradnji sa Autonomnim građanskim pokretom (AGP) obavijestila Specijalnog izvjestioca Ujedinjenih nacija za torturu, Nilsa Melcera, o prijavama torture od strane kriminalističke policije u CB Podgorica izvršenim nad 3 osobe⁹⁹ i pisanim putem upoznala vrhovnog državnog tužioca v.d. Ivicu Stankovića sa propustom napravljenim u istrazi a koje se odnose na propuštanje nalaganja sudsko-medicinskog vještačenja tjelesnih povreda.¹⁰⁰

HRA je v.d. Vrhovnom državnim tužiocu Ivici Stankoviću i ostalim članicama i članovima Tužilačkog savjeta još 30. jula podnijela prijavu propusta u postupanju po prijavi policijske torture nad J. G. i zahtijevala da se ta istraga privede međunarodnom standardu efikasne i djelotvorne istrage prijava torture.

U oktobru, HRA i AGP su ponovili pismo v.d. Vrhovnom državnim tužiocu Ivici Stankoviću i ostalim članicama i članovima Tužilačkog savjeta u kojem su izrazili ozbiljnu zabrinutost zbog toga što predistražne radnje po prijavama policijskog zlostavljanja M.B, J. G. i B. M. nijesu sprovedene hitno ni temeljno. Istraga nije pokrenuta ni poslije četiri

⁹³ Priručnik je dostupan na linku: https://rm.coe.int/prirucnik-o-zlostavljanju/16809e416d?fbclid=IwAR0Yn_zyNZUX2ptqNoHnfJzUBQI-j51_pyok09JZsW0uCyAeaVwwNf9dj9w

⁹⁴ Detaljnije u saopštenju "Apel IA i HRA: Dajmo šansu miru i razumu, državni službenici da obezbijede poštovanje ljudskih prava neistomišljenika", 26.06.2020, dostupno na: <http://www.hraction.org/2020/06/26/apel-ia-i-hra-dajmo-sansu-miru-i-razumu-drzavni-službenici-da-obezbijede-postovanje-ljudskih-prava-neistomisljenika/>

⁹⁵ Detaljnije u saopštenju "Hitno istražiti prijave mučenja i iznude priznanja u slučaju napada na lokal "Grand" i kuću Golubovića, 14.07.2020, dostupno na: <http://www.hraction.org/2020/07/14/20995/>

⁹⁶ Detaljnije u tekstu "EK zabrinuta zbog navoda o policijskoj torturi: Nadležni u CG da sprovedu djelotvornu istragu", *Vijesti*, 16.07.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/451673/ek-zabrinuta-zbog-navoda-o-policijskoj-torturi-nadlezni-u-cg-da-sprovedu-efikasnu-istragu>

⁹⁷ Detaljnije u tekstu "Ambasada Velike Britanije o navodima o policijskoj torturi: Dijelimo zabrinutost EK", *Vijesti*, 16.07.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/451733/ambasada-velike-britanije-o-navodima-o-policijskoj-torturi-dijelimo-zabrinutost-ek>

⁹⁸ Detaljnije u tekstu "Ambasada SAD podržala poziv EK za sprovođenje istrage navoda o torture policije", *Pobjeda*, 16.07.2020, dostupno na: <https://www.pobjeda.me/clanak/ambasada-sad-podrzala-poziv-ek-za-sprovođenje-istrage-navoda-o-torturi-policije>

⁹⁹ Detaljnije u saopštenju "O prijavama policijske torture u istrazi "bombaških napada" obaviješten specijalni izvjestilac za torturu Ujedinjenih nacija", 29.07.2020, dostupno na: <http://www.hraction.org/2020/07/29/o-prijavama-policijske-torture-u-istrazi-bombaskih-napada-obavijesten-specijalni-izvjestilac-za-torturu-ujedinjenih-nacija/>

¹⁰⁰ Detaljnije u saopštenju "Propust u istrazi torture – državno tužilaštvo nije blagovremeno odredilo sudsko-medicinsko vještačenje tjelesnih povreda Jovana Grujičića", 21.07.2020, dostupno na: <http://www.hraction.org/2020/07/21/propust-u-istrazi-drzavno-tuzilastvo-nije-blagovremeno-odredilo-sudsko-medicinsko-vjestacenje-tjelesnih-povreda-jovana-grujicica/>

mjeseca od podnošenja prijava, iako su kod sve trojice konstatovane tjelesne povrede, i iako se zna ko su policijski službenici koji su ih ispitivali i bili nadležni za njihovu bezbjednost u prostorijama Centra bezbjednosti u Podgorici krajem maja ove godine.¹⁰¹

U novembru, Tužilački savjet nas je obavijestio da je naša pritužba na postupanje po prijavi policijske torture nad J. G. neosnovana, da su postupajuće tužiteljke postupale u skladu sa zakonskim ovlašćenjima te da nije bilo propusta u njihovom radu.

Povodom tri slučaja policijske torture koji su trojica učesnika istrage tzv. "bombaških napada" na lokal Grand i kuću D. Golubovića prijavili 26. maja, 28. maja i 4. juna, HRA je 28. jula, uz njihov pristanak (J. G, M. B. i B. M.) uputila komunikaciju specijalnom izvjestiocu UN za torturu i drugo surovo, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjevanje, gospodinu Nilsu Melceru.

Krajem oktobra, kancelarija UN je objavila pismo¹⁰² koje su gospodin Melcer, specijalni izvjestilac za torturu, i gospođa Elina Štajnerte, potpredsjednica Radne grupe za arbitrarno zadržavanje, koja mu se pridružila, dva mjeseca ranije uputili ministru vanjskih poslova povodom ovog slučaja. U odnosu na svu trojicu, Melcer i Štajnerte su izrazili "ozbiljnu zabrinutost zbog navodnog arbitrarnog hapšenja i pritvaranja, kršenja njihovih prava na slobodu i bezbjednost, upotrebe prinudnih metoda zastrašivanja, prinude i maltretiranja prilikom ispitivanja koje su mogle dovesti do njihovog surovog, nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja". Dalje je istaknuto da bi, "ako bi se navodi potvrdili, to bilo kršenje međunarodnih ugovora o ljudskim pravima i u skladu s tim obaveza Crne Gore".¹⁰³

Početak novembra, J. G. je oslobođen optužbi za bombaške napade, a sud je u presudi posebno istakao i to da postoje osnovi sumnje da je nad njim izvršena tortura.

Izvršna direktorica HRA je u izjavi za *Monitor*¹⁰⁴ govorila o aktuelnim prijavljenim slučajevima torture, naglašavajući pri tome da će "policija postati demokratska institucija tek kada prestane da štiti one koji brutalno krše zakon u njenim redovima. Država će postati demokratska kada obezbijedi tužilaštvo koje će i policajce procesuirati na odgovarajući način, a kada obezbijedi i vladu koja će umjeti da izabere demokratsku policiju."

Izvršna direktorica HRA¹⁰⁵ je u izjavi za *Vijesti*, analizirala prijavljeni slučaj policijske torture u kojem je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda ukazao na nekvalitetan nalaz zatvorskog ljekara koji je onemogućio dokazivanje postojanja torture. Izvršna direktorica je tada ukazala "da se takva površnost u pregledanju mora sagledati i kao pomoć izvršiocima krivičnog djela da sakriju tragove i izbjegnu odgovornost".

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda je, od ukupno 19 slučajeva vezanih za zlostavljanje u 2020. godini, u čak četiri kritikovao nalaz ljekara (zatvorskih ljekara i ljekara opšte prakse/ljekara specijaliste). U svojim mišljenjima, Zaštitnik je ukazao na nepreciznost nalaza ljekara u kojima nijesu navedene i precizno opisane sve povrede što je kasnije onemogućilo dokazivanje postojanja zlostavljanja, zatim povrede ili nijesu bili fotografisane ili su fotografije bilo u crno

¹⁰¹ Detaljnije u saopštenju "Više od 4 mjeseca bez djelotvorne istrage prijava torture u istrazi napada na lokal "Grand" i kuću Golubovića": v.d. VDT i Tužilački savjet čute na prigovore o postupanju državnih tužilaca u izvidaju", 05.10.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/10/05/vise-od-4-mjeseca-bez-djelotvorne-istrage-prijava-torture-u-istrazi-napada-na-lokal-grand-i-kucu-golubovica-v-d-vdt-i-tuzilacki-savjet-cute-na-prigovore-o-postupanju-drzavnih-tuzilaca-u-izvidaju/>

¹⁰² Pismo je dostupno na: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=25498>

¹⁰³ Detaljnije u saopštenju "Specijalni izvjestilac UN pisao Vladi zbog policijske torture", 20.10.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/10/20/specijalni-izvjestilac-un-pisao-vladi-zbog-policijske-torture/>

¹⁰⁴ Detaljnije u tekstu "Policijska tortura i kako je spriječiti: Teška ruka pendrek-demokratije", *Monitor*, 19.08.2020, dostupno na: <https://www.monitor.co.me/policijska-tortura-i-kako-je-sprijeciti-teska-ruka-pendrek-demokratije/?fbclid=IwAR1pPUoPfwxsHaowlsJA4X80xVwU6nqgQL5FQCVDmO1Ru3taSxC2O0-EyE>

¹⁰⁵ Detaljnije u tekstu "Gorjanc Prelević: Temeljna istraga o iznudivanju elektrošokovima", *Vijesti*, 10.11.2020, dostupno na linku: <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/485131/gorjanc-prelevic-temeljna-istraga-o-iznudivanju-elektrosokovima?fbclid=IwAR2ItaTVhulWIRByQtXxUe9RJN74J8M6uPm-TZ-0AxBgKutEMSmk-JPHdgxU>

bijeloj boji što je otežavalo utvrđivanje prirode i težine povreda, i pored toga, često nije bilo precizirano kako žrtva torture navodi da su povrede nastale.

Tokom godine, pored tri prijavljena slučaja torture iz maja-juna kojima se HRA aktivno bavi i dalje, HRA su se obratile i dvije osobe sa navodima o pretrpljenom policijskom zlostavljanju. U prvom slučaju radi se o mladiću kojeg su policajci pretukli u maju 2020. godine u Pljevljima (O. M.), nakon demonstracija građana zbog pritvaranja vladike Joanikija, koji događaj je zabilježen na video snimku.¹⁰⁶ U toku je krivični postupak protiv O. M. zbog napada na službeno lice i izviđajni postupak utvrđivanja postojanja torture, koje HRA prati. U drugom slučaju, radi se o osobi koja je prijavila zlostavljanje u Centru bezbjednosti Bijelo Polje, koje je sprovedeno u cilju iznuđivanja priznanja za učešće u organizaciji litija – masovnih okupljanja.¹⁰⁷ U toku je postupak pred Osnovnim tužilaštvom u Bijelom Polju zbog utvrđivanja postojanja krivičnog djela zlostavljanje, koji postupak prati HRA.

U septembru 2020, HRA je kritikovala presudu Višeg suda u Podgorici, koji je svim službenicima zatvora koji su okrivljeni i osuđeni za mučenje i nanošenje teških tjelesnih povreda zatvorenicima kazne na koje su bili osuđeni prvostepenom presudom zamijenio uslovnim osudama protivno međunarodnom standardu apsolutne zabrane mučenja.¹⁰⁸

HRA su sredinom novembra **odobrena sredstva od strane Volonterskog Fonda za žrtve torture Ujedinjenih nacija (UNVFVT)** uz pomoć kojih je uspjela da angažuje inostrane stručnjake za sudsku medicinu koji su u decembru izvršili detaljan medicinski pregled i koji će na osnovu toga sačiniti medicinske nalaze o J. G. i M. B. u skladu sa standardima iz Istanbulskog protokola UN. Angažovani su i pravni stručnjaci da procjene djelotvornost istrage po prijavama torture J. G. i M. B. Pored toga, HRA je uspjela da u sklopu ovog projekta obezbijedi i psihološku pomoć za ove dvije žrtve torture, koja je u toku. Kao posljedica, J. G. uspješno održava apstinenciju od upotrebe narkotika i ne osjeća potrebu za daljim bolničkim liječenjem u psihijatrijskoj bolnici.

6. SLOBODA JAVNOG OKUPLJANJA

HRA je u decembru 2019. godine započela sprovođenje **projekta "Okupljanja za ljudska prava: Sloboda javne riječi u javnom prostoru" u saradnji sa NVO Institut alternativa. Projekat je finansiran od strane Evropske unije** i trajeće do juna 2021. godine. Opšti cilj projekta je da se unapređenjem okruženja za uživanje prava na slobodu okupljanja doprinese razvoju demokratije i većem stepenu poštovanja osnovnih ljudskih sloboda.¹⁰⁹

U okviru projekta je, tokom 2020. godine, raspisan konkurs za podršku projektima organizacija civilnog društva u Crnoj Gori, pružena besplatna pravna pomoć svima onima koji su smatrali da im je povrijeđeno pravo na mirno okupljanje i pripremljen priručnik "Sloboda mirnog okupljanja u praksi Evropskog suda za ljudska prava" koji je promovisan na seminarima.¹¹⁰ Priručnik je dostupan na crnogorskom i engleskom jeziku i predstavlja evropski standard prava na slobodu mirnog okupljanja, koji je utemeljen u članu 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima i izgrađen u dugogodišnjoj praksi Evropske komisije za ljudska prava i Evropskog suda za ljudska prava.

U martu je HRA zajedno sa Institutom alternativa reagovala povodom neodobravanja učešća pripadnika Vojske na litijama i saznanja da Generalštab Vojske Crne Gore poziva službenike Vojske na raport zbog odlaska na litije. Ukazali smo da Zakon o Vojsci i Zakon o unutrašnjim poslovima dozvoljavaju službenicima Vojske i policije da

¹⁰⁶ Detaljnije u tekstu „Ni snimak ne pomaze da batinaše nadu“, *Vijesti*, 31.07.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/456029/ni-snimak-ne-pomaze-da-batinase-nadju>

¹⁰⁷ Detaljnije u tekstu „Duple batine zbog litija“, *Vijesti*, 30.08.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/crna-hronika/464805/duple-batine-zbog-litija>

¹⁰⁸ "Protest zbog kažnjavanja mučenja u ZIKS-u uslovnim osudama": <http://www.hracion.org/2020/09/08/protest-zbog-kaznjavanja-mucenja-u-ziks-u-uslovnim-osudama/>

¹⁰⁹ Detaljnije na: <http://www.hracion.org/2020/01/26/okupljanja-za-ljudska-prava-sloboda-javne-rijeci-u-javnom-prostoru/>

¹¹⁰ Priručnik je dostupan na: <http://www.hracion.org/2020/06/28/20909/>

prisustvuju protestnim stranačkim i drugim političkim skupovima ako ne nose uniformu.¹¹¹ Naknadno je Ombudsman potvrdio ovo naše stanovište u mišljenju koje je dao po pritužbi pripadnika vojske kome je prijećeno u službi zbog učešća na litijama.¹¹²

Krajem marta smo, povodom naredbe Ministra zdravlja koja podrazumijeva dalja ograničenja slobode kretanja građana, uključujući i zabranu okupljanja u privatnim stanovima, i povodom dilema oko pravnog osnova za takve mjere u situaciji kada nije proglašeno vanredno stanje, pozvali Ustavni sud da se uključi da prati ostvarivanje ustavnosti i zakonitosti u državi, a Ministra zdravlja da obezbijedi da njegove mjere budu preciznije i bolje obrazložene.¹¹³

U maju smo pozvali Nacionalno koordinaciono tijelo (NKT), odnosno nadležnog ministra zdravlja, da ukine zabranu javnih okupljanja u Crnoj Gori. Smatrali smo da je uslijed ukidanja većeg broja mjera za suzbijanje i sprječavanje širenja novog koronavirusa, prestala i potreba za postojanjem zabrane javnih okupljanja.¹¹⁴

U junu smo pozvali Upravu policije da ujednači praksu i prekine da selektivno postupa prema učesnicima različitih javnih okupljanja.¹¹⁵ Zatim smo krajem juna Ustavnom sudu podnijeli inicijativu za ocjenu ustavnosti naredbe ministra zdravlja o zabrani političkih skupova i ograničenju vjerskih okupljanja od 26. juna 2020. godine.¹¹⁶ Do kraja 2020. godine Ustavni sud nije razmatrao ovu inicijativu.

Napravili smo i tabelu sa sažetim pregledom privremenih mjera Ministarstva zdravlja za ograničavanje kretanja i zabranu okupljanja građana u cilju sprječavanja širenja korona virusa i zaštite zdravlja građana, koju smo kontinuirano ažurirali i koja je mnogim građanima predstavljala pregledan izvor informacija.¹¹⁷

Početak decembra smo zatražili od tadašnjeg ministra, a nakon desetak dana i od sadašnje ministarke zdravlja, da hitno dopuni naredbu kojom je predviđena potpuna zabrana javnih okupljanja tako da građanima omogući pravo na protest na način koji ne remeti javno zdravlje. Sadašnja ministarka zdravlja je ovaj naš zahtjev krajem istog mjeseca prihvatila i omogućila da se protesti odvijaju na navedeni način.

Tokom 2020. godine ukazali smo da je Ustavni sud Njemačke ukinuo, kao neustavnu, odluku lokalnih vlasti Gisena, u blizini Frankfurta, da zabrane najavljeni protest protiv vanrednih mjera zbog koronavirusa. Lokalne vlasti su zabranu skupa zasnovale na opštoj vanrednoj mjeri kojom je u Njemačkoj na javnim površinama zabranjeno okupljanje više od dvije osobe koje nijesu iz istog domaćinstva, i to su podržali i sudovi. Međutim, Ustavni sud je rekao da ta opšta mjera protiv širenja koronavirusa mora da se uravnoteži s ustavnim pravom građana na mirno okupljanje i pozvao je nižestepene sudove i lokalne vlasti da preispitaju svoju odluku. Gradonačelnik Gisena se ubrzo oglasio i objavio da će dozvoliti protest 15 umjesto najavljenih 30 učesnika, uz poštovanje fizičke distance i nošenje maski, kako su organizatori i sami predložili. Protest je održan i protekao je mirno.¹¹⁸ Takođe smo javnosti ukazali da je Ustavni sud Bosne i Hercegovine zaključio da naredba o potpunoj zabrani kretanja osobama mlađim od 18 i starijim od 65 godina na teritoriji Federacije BiH, nije u skladu sa Ustavom i Evropskom konvencijom o ljudskim

¹¹¹ Detaljnije u saopštenju "Imaju li službenici Vojske i Uprave policije pravo da prisustvuju litijama", 4.3.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/03/04/imaju-li-sluzbenici-vojske-i-uprave-policije-pravo-da-prisustvuju-litijama/>

¹¹² Mišljenje Zastupnika ljudskih prava i sloboda broj 260/20 od 15.9.2020. godine, dostupno na: https://www.ombudsman.co.me/docs/1600679970_15092020-preporuka-mo.pdf

¹¹³ Detaljnije u saopštenju "Ustavni sud da ocijeni ustavnost mjera u borbi protiv korona virusa", 31.3.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/03/31/ustavni-sud-da-ocijeni-ustavnost-mjera-u-borbi-protiv-korona-virusa/>

¹¹⁴ Detaljnije u saopštenju "Javni poziv za ukidanje ili redukovanje mjere zabrane javnih okupljanja", 22.5.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/05/22/javni-poziv-za-ukidanje-ili-redukovanje-mjere-zabrane-javnih-okupljanja/>

¹¹⁵ Detaljnije u saopštenju "Policija ne smije da diskriminiše učesnike javnih okupljanja", 10.6.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/06/10/policija-ne-smije-da-diskriminise-ucesnike-javnih-okupljanja/>

¹¹⁶ Detaljnije u saopštenju "Podnijeta inicijativa za ocjenu ustavnosti naredbe o zabrani političkih skupova", 30.6.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/06/30/podnijeta-inicijativa-za-ocjenu-ustavnosti-naredbe-o-zabrani-politickih-skupova/>

¹¹⁷ Detaljnije na: <http://www.hracion.org/2020/07/24/pregled-mjera-draft/>

¹¹⁸ Detaljnije informacije u tekstu *Deutsche Welle*: <https://www.dw.com/.../top-german-court.../a-53153858>

pravima.¹¹⁹ Zatim i o protestu koji je održan kod naših susjeda u Hrvatskoj - stanari Jadranske ulice u Splitu protestovali su, poštujući fizičku distancu, zbog opterećenja ulice prometom teških kamiona i autobusa.¹²⁰

7. CRNA GORA I EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

HRA u saradnji sa NVO Evropska asocijacija za pravo i finansije (EALF) volonterski prati, prevodi i objavljuje sažetke presuda koje Evropski sud za ljudska prava (ECtHR) donosi u postupcima protiv Crne Gore. Pored toga, obavještava javnost i o odlukama u kojima su tužene druge države, s ciljem da se poznavanje prakse ECtHR koja može biti korisna za Crnu Goru u što većoj mjeri proširi. Tako je HRA u 2020. godini objavila 12 saopštenja o presudama i odlukama koje je te godine ECtHR donio u odnosu na Crnu Goru i 3 saopštenja o presudama koje su donijete u odnosu na druge države.

Na internet stranici HRA postoji odjeljak „Crna Gora i Evropski sud za ljudska prava“¹²¹ sa dvije tabele u kojima su sažeto predstavljene presude ECtHR koje su do danas donijete u odnosu na Crnu Goru. U prvoj tabeli su hronološki navedene sve presude, sa sažetim pregledom njihove sadržine. U drugoj tabeli su presude grupisane prema članovima Evropske konvencije o ljudskim pravima na koje se odnose. U 2020. godini, ECtHR je u odnosu na Crnu Goru donio:

- a. 10 presuda - u svim slučajevima je utvrdio da je podnosiocima predstavljeni povrijeđeno neko od prava zagarantovanih Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i slobodama;
- b. 5 odluka - u četiri nije našao povredu nekog prava, a u jednoj odluci je konstatovano da je podnosilac predstavke postigao poravnanje sa Vladom Crne Gore, koja je prihvatila odgovornost za povredu prava na poštovanje privatnog i porodičnog života zbog nezakonitih radnji državnih organa.

HRA pruža besplatne pravne savjete onima koji smatraju da su žrtve kršenja ljudskih prava, posebno u vezi sa uslovima za pokretanje postupka u Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu. Na HRA internet stranici www.hracion.org mogu se naći obrasci i uputstva za obraćanja ovom sudu, kao i uputstva za primjenu članova Evropske konvencije o ljudskim pravima. U prvom slučaju protiv Crne Gore u kojem je presudio Evropski sud za ljudska prava, Sud je razmatrao i *amicus curiae* koji je podnijela HRA.

8. BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

HRA je u 2020. godini dobila najmanje 20 zahtjeva za besplatnu pravnu pomoć u odnosu na građanska i ekonomsko-socijalna prava. Pomoć koju smo obezbjeđivali sastojala se u davanju pravnih savjeta, obraćanju nadležnim institucijama (Ombudsman, Savjet za građansku kontrolu rada policije, zatvor, Centar za socijalni rad, relevantna ministarstva), sastavljanju dopisa i istraživanju nacionalnih propisa i međunarodnih standarda.

HRA je ovu pravnu pomoć pružala volonterski i uz pomoć advokata Dragana Prelevića i Dalibora Tomovića koji su nam pomagali *pro-bono*.

¹¹⁹ Odluka Ustavnog suda BiH je dostupna na linku: http://www.ccbh.ba/novosti/sjednice/?id=8df4d385-2c8c-494f-88c0-588d1ce062a2&fbclid=IwAR3vEx6M0ObPidDEP0CplQ3Z8_Gg2PDGWcXnn2S50Bku_XnaCn79Js6FOqo

¹²⁰ Detaljnije na: https://slobodnadalmacija.hr/split/prosvjed-stanara-na-bacvicama-ovo-je-neodrzivo-pogledajte-zbog-cega-su-se-pobunili-sve-ce-vam-bit-i-jasno-kada-vidite-kako-im-izgleda-ulica-1018044?fbclid=IwAR3WwDvajOzAUtci1bLBenKlva0KZOLFmrs5L3OaPYfEQk_ich9ntJHTQRM

¹²¹ Detaljnije na: <https://www.hracion.org/crna-gora-i-evropski-sud-za-ljudska-prava-2/>

S druge strane, kako smo gore naveli, besplatnu pravnu zaštitu Goranu Đuroviću u postupcima protiv Skupštine Crne Gore obezbjeđuje HRA u saradnji sa *Media Defence* iz Londona.

9. PRAVA LGBT OSOBA

HRA je u 2020. godini postala članica koalicije "Zajedno za LGBT prava". U okviru ove koalicije smo pozdravili usvajanje Predloga Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola u julu 2020. godine.¹²²

U decembru smo javnosti ukazali na presudu Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Berkman protiv Rusije* u kojoj je sud utvrdio da je Rusija ponovo prekršila pravo na mirno okupljanje ljudima koji su se zalagali za prava LGBTI osoba. Ovom prilikom smo podsjetili na slučaj zabrane održavanja mirnog okupljanja u Nikšiću 2015. godine pod nazivom "Akademska šetnja ponosa", u kojem je Ustavni sud 2018. godine utvrdio da je zabranom ovog skupa povrijeđeno pravo podnositelaca žalbe organizacija LGBT Forum Progres i Hiperiona na slobodu mirnog okupljanja. Vrhovni sud Crne Gore je poslije ove odluke Ustavnog suda promijenio stav i ukinuo presudu Upravnog suda, Upravni sud je ukinuo sporno rješenje Uprave policije, ali Uprava policije do dan danas nije donijela novo rješenje. Ovaj slučaj pokazuje da je pravna zaštita prava na mirno okupljanje LGBTI osoba u Crnoj Gori neefikasna i da nije usklađena s evropskim standardom koji traži da se o zabrani skupa hitno odluči do planiranog događaja. HRA je u ovom slučaju obezbijedila pravnu pomoć LGBT Forum Progresu i Hiperionu.¹²³

Podržali smo kao koalicija pritužbu na ponašanje advokata V. M. Advokatskoj komori Crne Gore.¹²⁴

U decembru smo, u saradnji sa CGO, reagovali povodom najave da će poslanik Demokratskog fronta Jovan Vučurović biti predložen za predsjednika skupštinskog Odbora za ljudska prava i slobode ukazavši da bi takvo imenovanje poništilo svrhu tog skupštinskog Odbora i tom prilikom smo pozvali poslanike da nađu drugo kadrovsko rješenje. Poslanik Vučurović je, u Skupštini Crne Gore, prilikom rasprave o ekspozou novog predsjednika Vlade, negirao genocid u Srebrenici, tvrdio da "Crnogorci ne postoje", a u nekim od ranijih istupa sa omalovažavanjem govorio o jednoj od najmarginalizovanih društvenih grupa – LGBT populaciji. Takvi stavovi ga ne preporučuju za obavljanje funkcije predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode.¹²⁵ Nažalost, Vučurović je krajem decembra izabran za predsjednika Odbora uprkos našem reagovanju.

10. PRAVA ROMA I EGIPĆANA

HRA je ove godine objavila **Priručnik za izgradnju kapaciteta za organizacije civilnog društva "Kako do bolje zaštite ljudskih prava Roma i Egipćana u Crnoj Gori?"**.¹²⁶ Priručnik je uputstvo za postupanje u konkretnim situacijama koje se mogu pojaviti u radu na zaštiti prava ovih ugroženih grupa. U njemu se, prije svega, govori o tome šta su to ljudska prava, kojim dokumentima su propisana i kako se mogu zaštititi.

Priručnik je nastao za potrebe treninga za izgradnju kapaciteta romsko-egipćanskih nevladinih organizacija u Crnoj Gori, koji je HRA organizovala u oktobru u Podgorici, u saradnji sa međunarodnom organizacijom HELP - Hilfe für Selbsthilfe i NVO Romska organizacija mladih "Koračajte sa nama - Phiren Amenca". Trening je sproveden u okviru projekta „Nevladine organizacije u akciji promocije i zaštite ljudskih prava Roma i Egipćana u Crnoj Gori“, koji

¹²² Detaljnije u saopštenju "Povodom usvajanja Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola", 2.7.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/07/02/povodom-usvajanja-zakona-o-zivotnom-partnerstvu-lica-istog-pola/>

¹²³ Detaljnije u saopštenju "Neefikasna zaštita prava na mirno okupljanje LGBTI osoba", 13.12.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/12/13/neefikasna-zastita-prava-na-mirno-okupljanje-lgbt-osoba/>

¹²⁴ Detaljnije u saopštenju Koalicije "Zajedno za LGBT prava" povodom prijatni advokata Markovića, 28.7.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/07/28/saopstenje-koalicije-zajedno-za-lgbt-prava-povodom-prijatni-advokata-markovica/>

¹²⁵ Detaljnije u saopštenju "Predsjednik Odbora za ljudska prava mora da bude osoba koja razumije i poštuje ljudska prava", 17.12.2020, dostupno na: <https://www.hracion.org/2020/12/17/predsjednik-odbora-za-ljudska-prava-mora-da-bude-osoba-koja-razumije-i-postuje-ljudska-prava/>

¹²⁶ Priručnik je dostupan na: <http://www.hracion.org/2020/10/23/kako-do-bolje-zastite-ljudskih-prava-roma-i-egipcana-u-crnoj-gori/>

sprovode HELP Crna Gora i Phiren Amenca uz podršku Evropske unije. Predavač je bio Danilo Ćurčić, koordinator programa Inicijative A11, nevladine organizacije koja se bavi zaštitom ekonomskih i socijalnih prava u Srbiji. Danilo ima značajno iskustvo u obukama aktivista nevladinih organizacija Roma i Egipćana.

U martu smo, u saradnji sa grupom nevladinih organizacija, aktivista za ljudska prava i prava romske populacije, pozvali Vladu Crne Gore, nadležna ministarstva, Crveni krst i međunarodnu zajednicu u Crnoj Gori da hitno reaguje u preduzimanju konkretnih mjera kako bi se spriječilo širenje zaraze koronavirusom posebno među romskom populacijom.¹²⁷

11. NEPLANIRANE AKTIVNOSTI U VEZI EPIDEMIJE VIRUSA KORONA

HRA je u martu povodom obavještenja o prvim slučajevima procesuiranja osoba zbog sumnje da su prekršile naredbu o samoizolaciji, ukazala na propise o krivičnoj i prekršajnoj odgovornosti s tim u vezi.¹²⁸

HRA je reagovala povodom objavljivanja na internet stranici Vlade spiska imena, prezimena i adresa osoba kojima su izdata rješenja o obaveznoj samoizolaciji u trajanju od 14 dana zbog korona virusa, naglašavajući da je ovaj postupak nezakonit, neustavan i protivan evropskom standardu prava na privatnost i pozvali Vladu da prekine ovu praksu.¹²⁹ O mjeri javnog objavljivanja ličnih podataka osoba kojima je izdato rješenje o samoizolaciji obavijestili smo Specijalne izvjestioce Ujedinjenih nacija o pravu na fizičko i mentalno zdravlje i pravu na privatnost.¹³⁰ Nakon toga su Specijalni izvjestioci, 8. maja, poslali pismo Vladi Crne Gore i izrazili zabrinutost zbog javnog objavljivanja spiska imena, prezimena i adresa osoba kojima su izdata rješenja o obaveznoj samoizolaciji u trajanju od 14 dana zbog korona virusa. HRA je ovom prilikom poslala dodatne komentare specijalnim izvjestiocima i upitala ih da li će objaviti i svoj dodatni komentar.¹³¹ HRA izvršna direktorica je za belgijski nedeljnik "Le Vif" dala izjavu povodom objavljivanja identiteta osoba u samoizolaciji u Crnoj Gori.¹³² Takođe je, u aprilu, u intervjuu za *Vijesti* govorila o nemogućnosti suspendovanja Ustava tokom pandemije, neograničenoj vlasti kao neograničenoj opasnosti, ćutanju Ustavnog suda o spornim odlukama izvršne vlasti, o obraćanju HRA specijalnim izvjestiocima UN u vezi sa objavljivanjem spiskova osoba u izolaciji, i „curenju“ privatnih podataka o oboljelima u Crnoj Gori i nekim drugim državama u svijetu.¹³³ O ovome je HRA nastavila da piše do kraja godine, pa je tako u decembru za *Fos Media* komentarisano grubo kršenje ljudskih prava u Crnoj Gori objavljivanjem imena osoba u samoizolaciji.¹³⁴

HRA izvršna direktorica je u aprilu gostovala u emisiju "Načisto" u debati na temu "Fali li nam respirator za vladavinu prava?". U emisiji su gostovali i Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Siniša Bjeković, i novinar i analitičar, Duško Vuković. Niko se, od 17 članova Nacionalnog koordinacionog tijela za suzbijanje zaraznih bolesti, nije odazvao na poziv da učestvuje u emisiji. U emisiji je, između ostalog, bilo riječi o tome da li je epidemija

¹²⁷ Detaljnije u saopštenju "Hitan apel nadležnima da reaguju u zaštiti RE populacije od Covid 19", 18.3.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/03/18/hitan-apel-nadleznima-da-reaguju-u-zastiti-re-populacije-od-covid-19/>

¹²⁸ Detaljnije u saopštenju "Informacije o krivičnoj i prekršajnoj odgovornosti za kršenje propisa o samoizolaciji u Crnoj Gori", 19.3.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/03/19/informacije-o-krivicnoj-i-prekršajnoj-odgovornosti-za-kršenje-propisa-o-samoizolaciji-u-crnoj-gori/>

¹²⁹ Detaljnije u saopštenju "Prestati s objavljivanjem ličnih podataka sugradana u izolaciji", 22.3.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/03/22/prestati-s-objavljivanjem-licnih-podataka-sugradana-u-izolaciji/>

¹³⁰ Detaljnije u saopštenju "Pismo specijalnim izvjestiocima UN za ljudska prava", 24.3.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/03/24/pismo-specijalnim-izvjestiocima-un-za-ljudska-prava/>

¹³¹ Detaljnije u saopštenju "Pismo specijalnih izvjestilaca UN Vladi Crne Gore", 8.7.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/07/08/pismo-specijalnih-izvjestilaca-un-vladi-crne-gore/>

¹³² Detaljnije u saopštenju "Tekst belgijskog nedeljnika Le Vif: "Crna Gora objavila imena i adrese osoba za koje postoji sumnja da su oboljeli", 8.4.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/04/08/korona-virus-crna-gora-objavila-imena-i-adrese-ljudi-za-koje-postoji-sumnja-da-su-bolesni/>

¹³³ Detaljnije u saopštenju "Umjesto da radi na povjerenju Vlada otvorila Pandorinu kutiju", *Vijesti*, 8.4.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/429337/prelevic-umjesto-da-radi-na-povjerenju-vlada-otvorila-pandorinu-kutiju>

¹³⁴ "Građane neopravdano izložili osudi i zloupotrebi, Ustavni sud zakasnio sa ocjenom", *Fos Media*, 2.12.2020, dostupno na: [https://l.facebook.com/l.php?u=https%3A%2F%2Ffosmedia.me%2Fmobile%2Finfos%2Fdrustvo%2Fgradane-neopravdano-izložili-osudi-i-zloupotrebi-ustavni-sud-zakasnio-sa-ocjenom%3Ffbclid%3DlwAR0PTs5wSiYC83_WhJUKxCmzTBWJTQd89-3D5uLlgThk1QEY35lcatZUr0&h=AT2N_1_OKpbMQbdtwGo7Y4rUk9fTmomVHHLBIWYOJIDT4w0SZkl4dFDsBmjVmHiEnnCCrsN5kifSCPjDr4_x0j2b-topEY29xczdu-ja16IYC4SqaviW1BK9o8mee0arYsE&_tn_=%2CmH-R&cj0\]=AT2LZ-mdRDLfbKZZWa4ypBMdOoJi_9xCZb_SVywFlekhh096Zxz5-bZ-mAeMexxL60nQR4XgdzrU7K5bsBIKZJD1LL6baxQAa7xlyak1J_rgohrNaLe1NqvzvgicjS2-TrNDyZcAS1EIVT_Xjpy4o5IGIJI3OvI0bRVR_VNpzoqm7w](https://l.facebook.com/l.php?u=https%3A%2F%2Ffosmedia.me%2Fmobile%2Finfos%2Fdrustvo%2Fgradane-neopravdano-izložili-osudi-i-zloupotrebi-ustavni-sud-zakasnio-sa-ocjenom%3Ffbclid%3DlwAR0PTs5wSiYC83_WhJUKxCmzTBWJTQd89-3D5uLlgThk1QEY35lcatZUr0&h=AT2N_1_OKpbMQbdtwGo7Y4rUk9fTmomVHHLBIWYOJIDT4w0SZkl4dFDsBmjVmHiEnnCCrsN5kifSCPjDr4_x0j2b-topEY29xczdu-ja16IYC4SqaviW1BK9o8mee0arYsE&_tn_=%2CmH-R&cj0]=AT2LZ-mdRDLfbKZZWa4ypBMdOoJi_9xCZb_SVywFlekhh096Zxz5-bZ-mAeMexxL60nQR4XgdzrU7K5bsBIKZJD1LL6baxQAa7xlyak1J_rgohrNaLe1NqvzvgicjS2-TrNDyZcAS1EIVT_Xjpy4o5IGIJI3OvI0bRVR_VNpzoqm7w)

suspendovala Ustav i zakone, kako su donesene mjere i zašto su bile uspravane nadležne institucije, Parlament i Ustavni sud, kako spriječiti da kontroverzna praksa hapšenja građana zaživjela tokom pandemije ne preraste u redovno stanje itd.¹³⁵

U maju, zajedno sa Centrom za građansko obrazovanje (CGO), HRA je pružila besplatnu pravnu pomoć pomorcu B. N, koji se nekoliko dana nalazio u karantinu u Institutu "dr Simo Milošević" u Igalu, smatrajući da mu je, upućivanjem u karantin na 14 dana, povrijeđeno pravo na ličnu slobodu i da je diskriminisan.¹³⁶ HRA je, uz pomoć advokata Dalibora Tomovića, podnijela *habeas corpus* žalbu predsjedniku Osnovnog suda u Herceg Novom za ukidanje rješenja o karantinu i puštanje B. N. na slobodu. Predsjednik ovog suda je odbacio žalbu kao nedozvoljenu jer nije propisana "zakonskim normama koje propisuju kada se sud ima baviti lišenjem slobode određenog lica".¹³⁷ Međutim, naš apel je urodio plodom, pa je pomorac B. N, zajedno sa još 67 crnogorskih pomoraca, pušten iz karantina u Institutu „dr Simo Milošević“ uz mjeru dvodnevne samoizolacije, što znači da su svi od tada bili u mogućnosti da se vrate uobičajenom životu u svojim domovima.¹³⁸ S druge strane, sud je odbio tužbu zbog nenadležnosti i Viši sud je odbio našu žalbu protiv te odluke, što ukazuje na nespremnost sudova da u ovoj oblasti neposredno primjene međunarodni ugovor o ljudskim pravima koji svakome garantuje pravo da sud preispita osnovanost lišenja slobode u bilo kom kontekstu.

U junu je HRA sa CGO pozvala NKT i ministra zdravlja da odmah obezbijede testiranje svih osoba u karantinu i njihovo puštanje u kućnu samoizolaciju do prijema rezultata testa, posebno imajući u vidu različit tretman osoba koje su takođe ušle u Crnu Goru iz država sa povećanim obimom zaraze, a kojima je omogućeno da u Crnu Goru uđu privatnim jahtama i avionima, sa testovima koji nijesu stariji od dva dana, ili drugim posebnim dozvolama, bez upućivanja u karantin ili samoizolaciju, kao i one koji su smješteni u samoizolaciju ili su pušteni iz karantina prije isteka roka od 14 dana, a da nijesu čekali rezultate testiranja.¹³⁹

U novembru smo ukazali javnosti da, prema podacima koje smo dobili od državnog tužilaštva i Uprave policije, zbog masovnih okupljanja koja su održana protivno naredbi ministra zdravlja (na predlog NKT) ispred Sabornog hrama u Podgorici 31. avgusta, na tzv. patriotskim skupovima na Cetinju i Trgu nezavisnosti u Podgorici, zaključno sa ispraćajem i sahranom mitropolita, Uprava policije nije podnijela ni jednu krivičnu prijavu, a državno tužilaštvo je samo protiv jedne osobe podiglo optužni predlog, protiv tri je odbacilo krivične prijave, dok šest predmeta izviđa. HRA je istakla da su propuštanjem da primjenjuju svoja ovlašćenja i spriječe i sankcionišu okupljanja koja su održana protivno zdravstvenim propisima, direktor policije, ministar unutrašnjih poslova, i v.d. vrhovni državni tužilac, podržali masovno kršenje zakona i time zloupotrijebili službeni položaj, što je za posljedicu imalo ogromno povećanje broja zaraženih i umrlih.¹⁴⁰ O tome je i u intervjuu za *BIRN*¹⁴¹ govorila HRA izvršna direktorica istaknuvši da je "policija pokazala da političke interese stavlja iznad zaštite zakona, zdravlja i života". Posle toga je uslijedila povećana aktivnost policije i državnog tužilaštva na primjeni zdravstvenih mjera i procesuiranju kršenja.

¹³⁵ Cjelokupan snimak emisije je dostupan na: <https://www.youtube.com/watch?fbclid=IwAR0O4-BnCzUZHvxXRZnUb4MDFexpZfCw8V1K6VPtybV3qRZ9pbfTtsO6HXE&v=byatjrwCwpl&feature=youtu.be>

¹³⁶ Detaljnije u saopštenju "Obustaviti kršenje prava crnogorskih pomoraca i drugih povratnika iz inostranstva", 28.5.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/05/28/obustaviti-kršenje-prava-crnogorskih-pomoraca-i-drugih-povratnika-iz-inostranstva/>

¹³⁷ Detaljnije u saopštenju "Odbačena žalba pomorca na rješenje o karantinu", 29.5.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/05/29/odbacena-zalba-pomorca-na-rjesenje-o-karantinu/>

¹³⁸ Detaljnije u saopštenju "Institucije moraju djelovati efikasnije i poštovati ljudska prava crnogorskih pomoraca", 4.6.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/06/04/institucije-moraju-djelovati-efikasnije-i-postovati-ljudska-prava-crnogorskih-pomoraca/>

¹³⁹ Detaljnije u saopštenju "Odmah ukinuti karantin i testirati sve povratnike", 6.6.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/06/06/odmah-ukinuti-karantin-i-testirati-sve-povratnike/>

¹⁴⁰ Detaljnije u saopštenju "Državni organi podržali masovno kršenje mjera NKT-a: Uprava policije nije podnijela ni jednu krivičnu prijavu zbog okupljanja u Podgorici i na Cetinju, državno tužilaštvo optužilo jednu osobu", 23.11.2020, dostupno na: <http://www.hracion.org/2020/11/23/drzavni-organi-podrzali-masovno-kršenje-mjera-nkt-a-uprava-policije-nije-podnijela-ni-jednu-krivicnu-prijavu-zbog-okupljanja-u-podgorici-i-na-cetinju-drzavno-tuzilastvo-optuzilo-jednu-osobu/>

¹⁴¹ "Korona cvjeta i zbog selektivne pravde", *Vijesti*, 7.12.2020, dostupno na: <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/492829/korona-cvjeta-i-zbog-selektivne-pravde>